

KRAJSOVSZKY GÁBOR:

'HÚEK LESZÜNK HAZÁNKHOZ ÉS AZ ŐSÖK HITÉHEZ'¹

Szerkesztett előadás Mindszenty-Pehm József családi eredetéről, az államformákkal és a Szent Koronával kapcsolatos állásfoglalásáról

Máriaremete, 2019. szeptember 7.



¹ Mindszenty József megnyilatkozásából

Mindszenty (Pehm) József családi eredetéről²

„Mindszenty József a magyar közjog értelmében egyfajta ideiglenes, rendkívüli államfő volt, jogkörével azonban 1946 után ténylegesen nem élhetett, de korábban tett ilyen értelmű lépéseket, és hercegprímási jogairól soha nem mondott le.”³

Mindszenty József nemesi családban született Pehm József néven 1892. március 29-én a Vas vármegyei Csehimindszenten.⁴ Ősei III. Károlytól kaptak armális, vagyis birtokokkal nem járó nemesi levelet 1733-ban (ezek az úgynevezett kismemesek vagy hétszilvafás nemesek). 1942-ben tudatos döntéssel vette fel a Mindszenty nevet (Pehm vezetéknevét változtatta erre), mivel évek óta küzdött a német térnyerés ellen Magyarországon.⁵

Címerében, a pajzs kettéosztott mezejében baloldalon Árpád-házi Szent Margit, jobb oldalon a családi címerből átvett 3 rózsa (a nemességet egyik katona őse kapta a 18. sz. elején a török elleni harcokban tanúsított bátorságáért). Felirata: Pannonia Sacra (Szent Pannónia).⁶

Mindszenty József emlékirataiban⁷ a család eredetéről a következők olvashatók. Szülei szőlő- és földművelők voltak, mintegy húsz holdnyi örökölt és szerzett területen. Édesapja, Pehm János fiatalon községbíró, közgyám s később, négy évtizeden át egyházközségi és iskolaszéki elnök. Egyik őseinek Zala megyében hirdették ki 1733-ban a nemességét azért a vitészségéért, melyet Kiskomáromnak⁸ a törökök kezéből történt visszaszerzésekor tanúsított. Édesanyja, Kovács Borbála felmenői a zalai Zrínyiek várjobbágysai voltak. Mindkét szülő ősei évszázadok óta éltek a színmagyar Hegyháton és Kemenesalján. Minden rokonsága erről a

² Krajsovszky Gábor: Mindszenty (Pehm) József családi eredetéről és 1956-os szerepéről. Az '56 és a nemesség érintettsége című konferencia keretében elhangzott előadás szerkesztett változata. Fót, 2017. április 22.

³ Pánczél Hegedűs János: Mindszenty József, a rejtett államfő. Demokrata 2012.07.25. <http://www.demokrata.hu/cikk/mindszenty-jozsef-rejtett-allamfo>

⁴ A szülőfalu neve, számos más magyar településhez hasonlóan, a „minden szent” emlékét őrző hajdani templomára utal. S hogy az ország sok „Mindszent”-jétől meg lehessen különböztetni, nevét 1920-ban Csehimindszentre változtatták, utalva a földrajzilag tőzsomszéd Csehire. Mindszent ősi magyar település, első okleveles említése 1314-ből származik, évszázadokon át szinte ugyanazok a földműves családok lakták. A Nyugat-Dunántúlon, Vasvár és Zalaegerszeg között fekszik lovas kocsival egyórányira az első, kettőre a második várostól. Egyutcás falu, kis barokk templommal. Lélekszáma száz évvel ezelőtt még ezer közelében járt, mára alig négyszáz. In: Balogh Margit: Mindszenty József (1892-1975) I. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Budapest, 2015. 25-27.

⁵ Pánczél Hegedűs János: Mindszenty József, a rejtett államfő. Demokrata 2012.07.25. <http://www.demokrata.hu/cikk/mindszenty-jozsef-rejtett-allamfo>

⁶ Diós István: A szentek élete. A Szent István Társulatnál megjelent két kötet elektronikus változata. A Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár állományának kiegészített html feldolgozása: <http://www.katolikus.hu/szentek/abc.html>

Tiszteletreméltó Mindszenty József püspök: <http://www.katolikus.hu/szentek/mindsz.html>

⁷ Mindszenty József: Emlékirataim. Helikon Kiadó, Budapest, 2015. (Sajtó alá rendezte: Kovács Attila Zoltán és Soós Viktor Attila) 29.

⁸ A Nagykánizsától tizennyolc kilométerre észak-keletre fekvő, 1969-ben Kiskomárom és Komárváros egyesítésével létrejött Zalakomár település közigazgatási területén feküdt a Kiskomárom, Kiskomár, Komár néven is nevezett Végvár. Pehm András nemesi címerképe közölve: Johann Siebmacher: Wappenbuch des Adels von Ungarn. I-V. Nürnberg, 1885-1894.; III. kötet, 489. oldal, 358.

tősgyökeres magyar vidékről való, és mind az apai, mind az anyai ágon rokonságában csupa magyar nevűek vannak, mint pl. Mátyás, Rigó, Csordás, Molnár, Varga, Zrínyi, Csáki, Takács, Vass, Eőrszily stb. Volt köztük iparos, földműves, számadó juhász, nagyprépost, nagyüzemi vezető, ezredes, királyi kúriai bíró, plébános, pénzügyi tisztviselő.

Hatan voltak testvérek, kik közül egy nyolc éves korában,⁹ két iker¹⁰ pedig egészen kicsi korban halt meg. Egyik húga¹¹ nyolc, a másik¹² hat gyermeket nevelt fel. Édesanyjának unokáiban és dédunokáiban sok öröme tellett. A nehéz időkben örömet és fénysugarat ezek hoztak életébe.

Az eredeti név Pehm, amely szudéta német név. A „*Böhm*” (cseh)-ből jön, rendes német kiejtéssel „*böm*”, de dialektusban „*bém*”. Amikor megindult Magyarországon a német nemzetiszocialista politikai nyomás, akkor ő 1942-ben a családi nevét születési helye után (Mindszent) Mindszentyre változtatta és ezzel nyomatékosított nemzeti hovatartozásának.¹³ Mindszenty névváltoztatása tehát semmi esetre sem a németség megtagadása végett történt, mivel (későbbi) ősei nem voltak német nemzetiségűek.¹⁴ Nevét szülőhelyéről, Mindszentről Mindszentynek kérte és így adta meg a Belügyminisztérium az engedélyt. Y-ra történt a magyarosítás. Ezt csak akkor adták meg régen, hogyha nemesi származású volt valaki; az y tipikusan nemesi előnévhez tartozott. Így kapta meg a Mindszenty nevet és viselte haláláig.¹⁵

Pehm József a névváltoztatási kérelemhez érdemként hozta fel többek között az 1919-es kommün alatti, kommunista börtönben töltött idejét, ugyanis akkor – főleg y-nal – nagyon nehéz volt nevet kapni, mivel az y nemesi származásra utalt. Amikor 1942-ben nevének Mindszentyre változtatását kérte a belügyminisztertől, kérelmét így indokolta: „*Nem*

⁹ Pehm János (1896. február 9. – 1904. február 21.) tüdőgyulladásban hunyt el.

¹⁰ Pehm János (1906. szeptember 15. – 1907. március 11.) gyermek aszályban hunyt el, Pehm Borbála (1906. szeptember 15. – 1907. október 14.) – hurut okozta halálát.

¹¹ Pehm Anna (1902. március 13. – 1971. július 26.) házasságot kötött 1920. május 15-én Fukszberger Jánossal. Gyermekük: László, Mária, István, Imre, Anna, Erzsébet, Teréz, Ilona.

¹² Pehm Teréz (1894. szeptember 30. – 1966. február 7.) házasságot kötött 1913. október 12-én Léglér Józseffel. Gyermekük: József, István, Mária, Teréz, Anna, Margit.

¹³ Hűséggel az egyházhoz és a történelmi magyar hazához. Tanulmánykötet Mindszenty József pappá szentelésének 100., esztergomi érseki kinevezésének 70., valamint halálának 40. évfordulójára. Hittel a Nemzetért Alapítvány, Budapest 2015. 8. Adriányi Gábor: Mindszenty József bíborossal kapcsolatos személyes emlékeim.

¹⁴ Ellenkező állítások (vö. Deutsche Tagespost, 1. Juli 1975, 9.) nem megerősíthetők. Az első ősapja, „Pehm” kétségtelenül német volt, utódait azonban a magyarság teljes mértékben asszimilálta. In: Hűséggel az egyházhoz és a történelmi magyar hazához. Tanulmánykötet Mindszenty József pappá szentelésének 100., esztergomi érseki kinevezésének 70., valamint halálának 40. évfordulójára. Hittel a Nemzetért Alapítvány, Budapest 2015. 24. Adriányi Gábor: Az ellentmondás jele: Mindszenty József bíboros – kritika és méltatás. Professor Dr. Gabriel Adriányi: Ein Zeichen des Widerspruchs: Jozsef Kardinal Mindszenty 1892-1975. Vorträge im Katholischen Bildungswerk Bonn 44. (Vortrag vom 12. Dezember 1975 Bonn) német nyelvű kiadvány magyar nyelvű fordítása. A fordítást készítette: Dr. Krajsovsky Gábor

¹⁵ Hűséggel az egyházhoz és a történelmi magyar hazához. Tanulmánykötet Mindszenty József pappá szentelésének 100., esztergomi érseki kinevezésének 70., valamint halálának 40. évfordulójára. Hittel a Nemzetért Alapítvány, Budapest 2015. 8. Adriányi Gábor: Mindszenty József bíborossal kapcsolatos személyes emlékeim.

hivatkozom egyébre: az őszirózsás és vörös forradalom alatt több mint három hónapig ültem.”¹⁶

Udvardy Jenőnének (a zalaegerszegi tiszti ügyész, kormányfőtanácsos feleségének) 1942. szeptemberében ezzel kapcsolatban Révfülöpre az alábbi levelet írta: „*A névváltozás sok gondot okozott. Úgy érzem, hogy áldozatot hozok. Ötven évig hordtam – úgy érzem – becsülettel. Ha ismertek, ezzel ismertek. Most már az új név inkább a fejfámra kell. Legjobb esetben enged Isten 10 évet munkára, ez már naplemente tollnak, szónak, tettnek. Megtettem. Németországban irtózatoss propaganda folyik annak igazolására, hogy hazánkat nevek szerint német vér lakja. Egy vezető zalai tisztviselőt felszólítottak neve után: lépjen be a Volksundba. Az is igaz, hogy – bár csak veréb vagyok hozzá – óriási kár, hogy pl. Prohászkanak nem volt magyar neve. Hosszú ideig vívódtam. Édesanyám elintézte maradék nélkül édesapámmal, nem bántódott meg. Nekem is megviselte a lelkemet. De ha ezt egyszer magyar érdekek láttam, meg kellett tenni, hisz az életet sem kellene sajnálni.*”¹⁷

A *Zalamegyei Újság* mindössze egy rövid hír keretében, 1942. augusztus 21.-i szám 3. oldalán számolt be az eseményről: „*Névváltoztatás. Pehm József pápai prelátus, zalaegerszegi apátplébános magyar nemesi, de idegenes nevét szülőfaluja után Mindszenty-re változtatta a belügyminiszter engedélyével.*”¹⁸

A gyermekkor – hősök és szentek bűvöletében¹⁹

Csehimindszenten a Fő utca 34. szám alatti szülőházból önkormányzati múzeum lett, ahol 2013-ban „A magyarok lelkiismerete, Mindszenty József (1892-1975)” címmel állandó kiállítás nyílt.

A család

Pehm József szülei szőlő- és földművelők voltak, 1891-ben kötöttek házasságot. Gyermekkoruktól ismerték egymást, a férj a 43.-as, a feleség az 51.-es házszám alatt lakott Mindszenten. Az édesapa, Pehm János (1864-1946) köztisztviselőben álló polgár, már fiatalon községi bíró, majd közgyám (a gyámság, gondnokság alá rendelt személyek ügyeinek intézésével, illetve a gyámok és gondnokok ellenőrzésével megbízott köztisztviselő), s e

¹⁶ Belügyminisztérium, Állampolgársági Osztály 16.944/1942. sz. In: *Ki volt Mindszenty József?* Szerkesztette: Kahler Frigyes. Don Bosco Kiadó, Budapest, 2005. 33. Balogh Margit: *Mindszenty József (1892-1975) I.* MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Budapest, 2015. 248.

¹⁷ Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, F 75/107. In: *Ki volt Mindszenty József?* Szerkesztette: Kahler Frigyes. Don Bosco Kiadó, Budapest, 2005. 49. Balogh Margit: *Mindszenty József (1892-1975) I.* MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Budapest, 2015. 247.

¹⁸ Napi hírek. *Zalamegyei Újság*. XXV. évf. 187. szám 1942. augusztus 21. (péntek) 3. In: *Hűséggel az egyházhoz és a történelmi magyar hazához. Tanulmánykötet Mindszenty József pappá szentelésének 100., esztergomi érseki kinevezésének 70., valamint halálának 40. évfordulójára. Hittel a Nemzetért Alapítvány*, Budapest 2015. 165. Nagy László: *A névváltoztatás háttérében – Mindszenty a pángermán mozgalom ellen.*

¹⁹ Balogh Margit: *Mindszenty József (1892-1975) I.* MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Budapest, 2015. 25-27.

választott funkciói révén a község előljáróságának tagja, később négy évtizeden át a helyi egyházközség és katolikus iskolaszék elnöke, még később, 82 évesen bekövetkezett haláláig erdőmester volt. Egyik őseinek, Pehm Andrásnak 1733-ban III. Károly magyar király adományozott nemesi oklevelet azért a vitézségeért, amelyet Kiskomárom törököktől való visszaszerzésekor tanúsított.²⁰ Az aktust Pehm József büszkén idézte fel, amikor prelátusi kitüntetését 1937-ben átvette: „*idegen nevű apai őszám nemességét a török elleni harcaiért itt (Zalaegerszegen) hirdették ki a vármegyeházán.*”²¹ A korán árván maradt édesanya, Kovács Borbála (1875-1960) mindössze 17 esztendő múlt, amikor bekötötték a fejét.

Az ő családjában a Zrínyi, Csáki, Szalay, Takács, Szijjártó, Horváth, Vas, Eörszily nevek fordultak elő. Felmenői a Zrínyieket szolgálták várjobbágyként, ők 1663-ban kaptak nemességet.²² Ám erről a fiatal házások mit sem tudtak, csak évtizedekkel később mesélte el nekik a könyvéhez levéltárakban kutató gyermekük. A nemesi oklevél nem is jelentett egzisztenciális felemelkedést, az ősök között volt kétkézi iparos, földműves, számadó juhász, négyökrös gazda, de akadt tanult ember, mégpedig nagyprépost, plébános, tisztviselő, 1848-as honvédtiszt, királyi kúriai bírós. A rokonok a színmagyar Hegyháton és Kemenesalján éltek, Pehm József is magyarnak azonosította önmagát. Az apai ősök között nyilván akadtak németek vagy osztrákok is (a 'Pehm' vezetéknev a 'Böhm' családnév osztrák-bajor variánsa, jelentése 'csehországi, bohémiai', ezért a 'Pehm/Pem'-eket általában elnémetesedett csehek – vagy a csehekkel szoros, például kereskedelmi kapcsolatban álló személyek – leszármazottainak tartják).

Pehm Jánosnak és Kovács Borbálának hat gyermeke született. József volt az első. A felnőttkort rajta kívül két, fiatalon megözvegyült leánytestvére, Anna és Teréz élte meg, velük még az amerikai követségen töltött másfél évtized alatt is tartotta a kapcsolatot (Anna unokája, Fukszberger Imre 1990 óta megszakítás nélkül Csehimindszent polgármestere).

²⁰ Prímási levéltár (a továbbiakban PL) Processus Josephi Card. Mindszenty – Mindszenty-periratok (a továbbiakban Processus), 12.d. V-700/32.92-92f. fol. Pehm András helytartótanácsi titkár latin nyelvű nemeslevelének (Bécs, 1733. január 12.) fotója és magyar nyelvű fordítása a Magyar Országos Levéltár 44/1949.O.L. sz. a. Eredeti gépelt irat és az oklevél fotómásolata. – Kiskomárom Nagykanizsától 18 km-re, északkeletre fekszik (1969-től, Komárvárossal történt egyesítése óta a neve: Zalakomár). Várát 1591-ben a szigetvári pasa vezetésével elfoglalták a törökök, 1601-ben sikerült visszafoglalni.

²¹ PL Mindszenty magánlevéltár (a továbbiakban Mm.) 33.d. Prédikációvázlatok: „Prelátusi üdvözlés, '937.III.16.” Kézírás

²² „Sváb-e a hercegprímást” A Szív, 31. évf. 33. sz. 1946. május 4. 2. „Magyar nemes vagyok. Eredeti családi nevem Pehm. A Pehm családnak nemességét 1732-ben [sic!] hirdették ki. Anyai ágon a magyar nemesi Kovács családból származom, amelyet 1663-ban emeltek nemesi rangra.” PL Processus, 1. d. V-700/1. 119. fol. Mindszenty József gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve. Bp. 1949. január 11. A dokumentumokban többféle, Pehm, Péhm, Pehm, Pem írásmód is előfordul.

Szent Jobb körmenetek Szent István király ünnepén

>A Szent István-örökséget ma sem mellőzhetjük, ha az újjáépítést komolyan akarjuk. Különbösen is régi axióma: ha valami valami által naggyá lett, huzamosan fenntartotta, akkor válságos időkben mindent megelőzően, elsősorban hozzá kell fordulnunk. Sűrű, sötét az éj, a lét és nemlét kérdése ott van a béketárgyalások asztalán. Ítélnék felettünk és a beborult sorsú, elszakított magyarok felett. Most dől el, hogy 21 nemzet mennyire feledkezik el arról, hogy 500 éven át véreztünk érte és nem egyet, 1943-ban, amikor már a mai koldustarisznya lendült a nyakunkba, – magyar gabonával mentettünk meg az éhhaláltól. Most tudni meg, ki az igazi árva. Megcsókoljuk gyászos öltözetben, Teelötted sírván, Szent Jobbodat; megköszönjük, hogy utat mutattál ezer éven át; megköszönjük két nagy tényedet, a két magyar édesanyát, a Magyarok Nagyasszonyát és az Anyaszentegyházat. Bánatos könnyekkel fájlaljuk, hogy vétkeztünk ellened, útmutatásod és a két édesanya ellen. Áldd meg azt a nagy népet, amelynek katonái Benned visszahozták bizodalmunkat. Suhanj át, Szent Jobb, a magyar téreken, a Duna, Garam, Laborc, Latorca, Küküllő, Dráva mentén és enyhítsd meg a magyar szenvedéseket. Mi pedig fogadjuk, hogy a kereszténységhez, magyarsághoz sírunkig mindig hűek leszünk.<²³

>Az államférfiak élete milliók életébe szövődik be, és milliók lelkéért felelősek is. A vallás és erkölcs támogatása vagy háttérbe szorítása körül nehéz lesz az ítélet egykoron. Ha egyetlen hiábavaló szóért a magános meglakol az ítéleten, mi lesz a következése egyetlen szabadjára engedett, ifjúságrontó könyvnek, újságnak, felülről erőltetett egyesületnek? Szent István ilyenekért nem felel.<²⁴

²³ Mindszenty József, 1946. augusztus 20. In: Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei I. Összegyűjtötte, bevezette, jegyzetekkel ellátta Beke Margit. Az Esztergomi Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1991. 185.

²⁴ Mindszenty József, 1947. augusztus 20. In: Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei II. Összegyűjtötte, bevezette, jegyzetekkel ellátta Beke Margit. Az Esztergom–Budapesti Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1994. 116.

Mindszenty és a magyar államforma²⁵

Ah, hol vagy magyarok Tündöklő csillaga, Ki voltál valaha Országunk istápjja?! Hol vagy István Király? Téged magyar kíván. Gyászos öltözetben Teelötted sírván. Rólad emlékezvén Csordulnak könnyei, Búval harmatoznak Szomorú mezei... (István királyról való ősi ének) A zalai milió felfokozta Mindszentynek a történelemmel szemben való rendkívüli érzékenységét. Csányi Lászlónak, a 48-as szabadságharc kivégzett miniszterének, Egerszeg szülöttének a szobra, a zalai táblabírónak, Deák Ferencnek itt lezajlott egész élete és szobra visszatérő mindennapos indítékként figyelmeztette a szabadságharcunkra és a kiegyezésre. Históriaink e két döntő eseménye, e két történelmi személy emlékein át, perszonális élményévé szövődött. Mint plébánosnak prédikációs példatárában legelő tündöklött e két név. Az egyik mártír hőse a szabadságnak, a másik üldözöttje, de végül győzelmes megsemmisítője az önkényuralomnak s a magyar alkotmányosság Európa-hírű helyreállítója. E két sziklaszilárd férfiú emléke elmélyítette Mindszentynek a velük mindenben rokon lelkivonásait. Csányi szobrának ércművésze, Deák arcának szigorúan is barátságos komolysága, puritánizmusa, alkotmánytisztelete odarögződött az egerszegi apátúr lelkiképére is. Deák családjában az övével közös Zrínyi-emléket talál. Deák őse, Deák Balázs, a szigetvári Zrínyivel halt hősi halált. A húszas években naponta találkozik Deák dédunokaöccsével, Tarányi Ferencsel, aki a kereszténypart főispánja Zalában. Ez Deák nővérének és annak az Osztenhuber-Tarányinak az unokája, akit Deák annyit emleget leveleiben kedves sógornak és hű barátanak. Amikor Mindszenty Tarányi látogatására Sümeg mellé, a százados fákkal körülvett nyirlaki kastélyba utazik, Deák-birtokra megy. Itt Kisfaludy Sándor és Szegedy Róza emlékei között megtalálja a fiatal Deák képét: fehér mellényben, fekete zsinóros attilában és Deák bútorai közé ültetik le. Éppen neki érdekes az is, hogy e birtok egykor azé a Verancsics családé volt, amelyből a híres kancellár és hercegprímás is származott. Ez a Tarányi nem méltatlan Deák-leszármazott. Az ő főispánsága és Bödy alispánsága idején, e két szocializációs idősebb barátjával, akik azonban világnézeti vezetését szívesen vették, együtt irányította a megyét. Ez időben igazságosság, méltányosság és befolyásolhatatlan közérdek, népi érdek hatotta át a közigazgatást. Mindszenty Deák unokaöccsén át még személyes kapcsolatba is jutott azzal a gigantikus szellemi örökséggel, amelyet Deák jelentett Zalának. Könyvtárába gyűjtötte a reá vonatkozó irodalmat és elmerült a Cincinnatushoz, Washingtonhoz, Bismarckhoz, Garibaldihoz és nálunk Hunyadihoz hasonló és hasonlított monumentális egyénisége és jellemnagysága csodálatában. Jólesően olvasta róla a világ minden tájának elismerő méltatását, de – ellenére a közmondásnak, hogy senki sem lehet próféta a saját hazájában, – ő úgy látta, hogy Deák mégis leglenyűgözőbb a zalai vármegye házából nézve, ahogyan a fejedelmi folyam nagysága a forrásával való összevetéséből tűnik ki leginkább. A zalai vármegye háza, ahonnan Deák indult és a templom, ahonnan Mindszenty indult, száz lépésre sincs egymástól. A párhuzamba állítójuk úgy hiszi, hogy nincsen nagyobb távolság az emberi nagyság ama csúcsai között sem, ahova mindketten felértek. Ugyanaz a föld, nép, Nap termette, ugyanaz a szókincs, nyelvjárás, levegő, ugyanaz a pannon-magyar szellemiség, ugyanazok a princípiumok, sőt ugyanazok a jellemsajátságok éltették őket. Mindkettő népe ősi tradícióit, köztisztességét, közbátorságát, közbiztonságát, alkotmányát, szabadságát, függetlenségét védi egy külföldi nagyhatalom és ennek belföldi szoldateszkájával szemben. A nemzeti ügy elbukása után nem

²⁵ Maróthy-Meizler Károly Az ismeretlen Mindszenty – életrajz és korrajz. Editorial Pannonia, Buenos Aires, 1958. 163-173. http://www.ppek.hu/konyvek/Marothy_Meizler_Karoly_Az_ismeretlen_Mindszenty_1.pdf
Lásd még: Pánczél Hegedűs János: Mindszenty József, az ismeretlen monarchista. Tanulmány a Mindszenty Társaság folyamatos pályázatára – 2009. április. https://docplayer.hu/22736120-Mindszenty-jozsef-az-ismeretlen-monarchista.html#show_full_text
Balogh Margit: Mindszenty József (1892-1975) I-II. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Budapest, 2015.

menekülnek. Kossuth ezt mondja: Rettenetesen fog szenvedni a nemzet a bosszúállás nyomán, de kibírja. Deák és Mindszenty 96 év távolságából is együtt mondják: Nem hagyhatjuk magára a nemzetet. Ha kibírjuk, együtt bírjuk ki! Sőt: pusztuljunk mi, de a nemzetnek élnie kell! A nemzetért mindent kockáztathatunk, de magát a nemzetet semmiért sem kockáztathatjuk! Szabad szólás, szabad sajtó, emberi jogok! – mondja Deák 1840-ben, Mindszenty 1947-ben. Népük egyetlen nagy család számukra, amelybe származásuknál fogva, de lelkük szerint is, beletartoznak. Nem a hatalmat keresik, szolgálni akarnak és felemelni népüket. „Honszeretet és önérdék” – énekli Arany a Széchenyi-ódában. Nálunk nincs önérdék: csak önfeláldozás van. Önzés, nagyravágyás nélkül való honfrierények hősei. Szerénységük nem tettett. Szívből jövő. Nem vádaskodnak, legfeljebb önmagukra. Nem pártemberek, de pártjuk az egész ország. Reformok emberei: szabad nép, szabad föld, igazságos teherviselés, jogokban osztozkodás a néppel. De irtóznak az anarchiától. Deák 1848. március 31-én mondja: Az országgyűlés most részeg! Kossuthot figyelmezteti, hogy a francia ügynök, kivel tárgyal, Bécs kéme. Fedezi Kossuthot roppant népszerűségével, vele tart a forradalomban. De 1867-ben, két évtized kitarása után, kiegészít, hogy egy nagyhatalom biztonságát élvezhesse a magyarság és közben biztos keretek között megoldhassa nemzetiségi problémáit. Ezért ad „fehér lapot” a horvátoknak és népi jogokat minden nemzetiségnek, hogy ezek önként, jobsorsukat találva Szent István országában, ne engedjenek a határon túl csábításainak, ahogy Svájc három népe sem enged. Amit a maga népe számára követel Béctől, azt nem tagadja meg a nemzetiségektől sem. Csak a primus inter pares, az egyenlők között első szerepét akarja fenntartani a magyarságnak. Deák megszavazza a Nemzeti Színház államsegélyét, de ugyanilyen államsegélyt indítványoz az újvidéki szerb nemzeti színház számára is! Mindszentyt ugyanez a méltányosság vezeti az üldözésbe került nemzetiségeinkkel szemben: 1944-ben a zsidósággal és 1946-ban a svábsággal szemben. Mindkét esetben népszerűségét teszi kockára. De ugyanilyen figyelmet gyakorol esperesként és püspökként a vendek és a horvátok felé is. Tudja, ha a Tiszák végrehajtják Deák tökéletes nemzetiségi törvényét, nem kerülünk abba a helyzetbe, hogy nemzetiségeink ellenségeinkké váljanak. Tudja, hogy ez nem liberalizmus Deáknál, de keresztény szolidaritás, istengyermekei testvériség, a keresztény etika értékskáláján a Szentségek és a három isteni erény után közvetlenül következő fő- vagy sarkalatos erénynek: az okosságnak és igazságosságnak következménye. Meggyőződése Mindszentynek, hogy megtakaríthattuk volna az 1849-et, Debrecent, Világost, Aradot és az abszolutizmus két borzalmas évtizedét! Amikor a negyvennyolcas szabadságharc százéves évfordulója bekövetkezik és Rákosiék nem állják ezt a kommunista uralmuk történelmi előképeként kisajátítani, Mindszenty lapja jubileumi évkönyvében visszautasítja a történelmünket megbecstelenítő moszkvai okvetlenkedést. Rákosi elkoboztatja az évkönyvet, a lapot betiltja és népgyűlésen pedig nyílt hadüzenetet küld a primásnak: vagy megtér Moszkva mellé, vagy likvidálja. Megtalálta ehhez a most már nemzetiszín ürügyet is: a „primás megsértette negyvennyolc szellemét.” Pedig Mindszenty csak azt az ítéletet mondotta ki, amely Trianon szomorú tanulságai fényénél kiderült és amely eldöntötte a Széchenyi-Kossuth, Deák-Kossuth vitát is. Kossuthnak keserű tanulság volt: fegyverrel verni le a nemzetiségeket és utána évtizedek múlva visszakanyarodni, a Duna-konföderációba beinvitálni őket! Még keserűbb volt belelátni a Turinban nála járó szerb küldöttség tervébe, ebben észrevenni az országcsönkítés szándékát, és erre ismét kossuthi választ adni: „Akkor a kard döntsön közöttünk!” Ez az, amit Deák nem akart soha! Széchenyivel együtt veti el Deák mindig az erőszakos megoldást. Kossuth kisebb alkalomkor is válaszol így: „Lövetek!” Széchenyi egy ilyen alkalomkor írja naplójába róla: „Marat!” E kérdéseket még Zalaegerszegen, Deák pátriájában tisztázza maga előtt az apátúr. Ha Deák törvényére és szellemére épülnek évtizedeink, Magyarország épen kerül ki az első világháborúból. Bezzeg beérnénk most, Trianon után, a Kárpát-medence primus inter pares szerepével! Most, amikor a nemzetiségeinkkel gyarapodott szomszédállamok acélgőyűrje roppantja össze országcsönkunkat is! 1722-ben a rendek felajánlották a női ág örökösödését a Habsburgháznak „contra vim externam” a külső erőszak ellen való védelem miatt. Most Ázsia már nem a kapunk előtt topog, de benne áll a

Kárpát-medencében, hiszen Csehszlovákia nem más, mint Moszkva hídfője! Nem kellene-e ellene legalább a Szent Korona népeit újra összegyűjteni és federációvá összeragasztani? – tanakodik az apátúr. Azt mondják, az államférfiú nem érheti túl korát. 1918-ban megszűnt az Osztrák-Magyar Monarchia, ezzel megszűnt a haza bölcsének bölcsessége is. Valóban 1918-ban Ausztria köztársaság lett, sőt elvitte nyugati határszélünket is. Fraknoi püspök, történész 1920-ban az országgyűléshez intézett nyílt levelében Ausztriával való kapcsolatunkat eltemeti és olasz uralkodóházból való királyt ajánl. Apponyi Albert, aki Apponyi Györgynek, a király 1848 előtti kancellárjának fia, 1920-ban, az emlékiratai első kötetében megállapítja, hogy Ferenc József a magyar népképvisellel szemben érvényesítette hatalmát a nemzeti bank, az osztrák ipart segítő magas vámtarifa és az okkupáció kérdésében. Emiatt, valamint amiatt, hogy a hatvanhetes politika kétértelműsége és hozzátapadó kontraszelekció a nemzet erkölcsi erejének megrontásához és így a Károlyi-forradalomhoz vezetett: levonja a következtetést – vissza kell térnünk a szabad királyválasztásra. Viszont emlékiratai második kötetében revideál és újra hajlik Ausztriával való kapcsolatunk felvételére. Bevallom, hogy a húszas években valami érthetetlen makacsságot láttam abban, hogy Mindszenty Fraknoi és az általa nagyrabecsült Apponyi vélekedése után is változatlanul kitartott Deák ősdinak látszó konstrukciója mellett. Apponyi iratai első kötete után ezt mondta egyik beszélgetésünk során: – Államférfiaink, politikusaink tisztánlátását gyakran zavarja az az árnyék, amelyet saját maguk vetnek az eseményekre. Nekünk a Kárpát-medencét kitöltő és még nyugat felé is kapaszkodó valami megoldásra mindig szükségünk lesz. Ez nem vámtarifa kérdése, hanem a történelem tanította életfeltétel. Apponyi második kötete után sem volt véleményében önhittség, a legszerényebben ebben foglalta össze ítéletét: Mindent megérünk és mindennek az ellenkezőjét is. A negyedszázadossá kövült közjogi provizóriumunk, Gömbös sokat emlegetett öncélúsági elve és a külső események elfeledtették velünk Deák konstrukcióját. Magam is csak akkor gondoltam ismét rá, amikor már a Tiszánál száguldoztak a szovjet hadsereg tankjai. Az államférfiú maga elenyészhet, de szolgálhat örök eszményeket, igazságokat, amelyek tovább élnek. Innét az emigrációból még jobban látjuk, hogy Deák ötven évre biztosította Közép-Európa békéjét s alkotását Nyugat tájékozatlanjai felrobbanhatták, de Deák műve helyén káosz maradt: a kettészakadt földkerekség ütközőpontja, amelyben élete árán is ismét magyar védi Nyugatot és a zalai táblabíró után most a zalai plébános, a világpanteonba jutott Mindszenty néz szembe népe élén a szovjet tankokkal és egy új deáki államfederációval akarja terjeszkedésüket megállítani. Deák 1867-ben roppant bölcsességével, tudásával győz Bécs felett. 1947-ben Mindszenty már csak roppant hittel, mártírsággal tud győzni Moszkva felett. Furcsák ezek a nyugati magyarok: a haza bölcse se magában bízik: a liberalizmus hitetlenségében is édesanyjától kapott Mária-érmét hord a nyakában fekete szalagon haláláig; a másik pedig imahadjárral visel hadat az állig felfegyverzett világbolsevizmus ellen.

1938 februárjának egyik vasárnap estéjén Balatonszentgyörgyön, a befutó római gyorson együtt kerestünk helyet Mindszenty apátúrral. Egy félfülkében egyedül találtuk a betegen délről jövő Ernszt Sándort. Hozzá szálltunk be. A kereszténypárt ősz vezére utolsó vatikáni látogatásáról érkezett. Az apátúr Egerszegről, magam a kerületemből, Keszthelyről. Fáradtan, panasznappom és gyűléseim után, félálomban hallgattam Ernszt és Mindszenty egész Budapestig tartó diskurzusát a magyar királyságról. Én a párt keresztényszocialista szárnyához tartoztam, amelynek a jelszava a királykérdéssel szemben a kenyérkérdés volt. Ebben az ellenségesen ható beállításban a fiatalok igazságtalan ingerültsége jelentkezett az „öregekkel” szemben, akik a párt régi tömeg- és mandátum-állományát nem tudták megőrizni. De a királykérdés ekkor már a politikai életben csak kihűlt emlék volt: merő elmélet a kormányzáság stabilitása mellett. Most mégis érdekes, szuggesztív volt ez a párbeszéd, mert a kérdés történelmi fejezeteit, mint színes, éles filmkockákat feszítette elém: évszázadok mélyéről. Így lett világos előttem, hogy a gyakorlati politika értéksorozatában a napi kérdések előbbre állanak a nemzet hosszútávlatú, fontosabb kérdéseinél. Ernszt és Mindszenty dialógusát így rekonstruálom:

Mindszenty: Új érsek volt Pázmány 1618-ban, amikor a Habsburgok örökösödési jogát a magyar trónra elfogadta és a nemzettel is elfogadtatta. A keleti magyar, a váradi alispán fia, hidegen mérlegelt: a királyban segítséget keresett a török ellen. Előtte állt Mohács és a kettős királyválasztás minden szomorú eseménye. Mit látott Pázmány 1618-ban? A trónért való versengés felszabadította a főurak kapzsiságát és busásan fizették meg magukat, támogatásukat a két ellenkirállyal: birtokokban és a jobbágyság terhére adott jogokban. Pázmány látta, hogy a magyarságnak soha többé helyre nem hozható tragédiája Mohács: a királyi hatalom hanyatlásából és ennek folytán a parasztság védtelenségéből keletkezett. Elég Hunyadi nándorfehérvári győzelmét szembeállítani Moháccsal. Nándornál még az önkéntes keresztes vitézeknek és a parasztságnak a saját szabadságát is védő hősiessége győzött. Mátyás is a legértékesebb osztályként védte a parasztot, gömöri és kolozsvári igazságtévesei máig is forrásai parasztságunk királyhűségének. Utána a lehanyagló királyi hatalom nem tudta védeni őket, a földesurak elnyomták s amikor a török ellen fegyvert adtak a kezébe, ezt urai ellen fordította. A Dózsa-lázadást követő megtorló bosszú, a parasztok költözködési jogának az elkobzása, a feneketlen gyűlölet és vak osztályharc, ezek mellett a hatalomra éhes pártok tusája: vad örvényként sodorják a nemzetet Mohács pusztulásába. A király gyengesége, a főúri vetélkedés odáig süllyesztették a helyzetet, hogy a királynak a konyhájára sem volt pénze, nemhogy a török ellen hadserege lett volna. Ezóta él népünk száján a történelmi ítélet: erős király: erős parasztság: erős ország. A nemesi kiváltságok és a paraszti elnyomás három évszázadra érvénybe maradt törvénykönyvének, a Hármaskönyvnek a szerzője: Werbőczy nem a török ellen, hanem a porok leverésében és a felvidéki bányásztrájk letörésében vitézkedett és országbírói székében a peres felek, a pártvezéri tisztében az ellenkirályok kétoldali megvesztegetéseiből szerezte magának hatalmas birtokokat. Ilyen alantas motívumok indítják útjukra a nemzetet évszázadokra megosztó pártharcokat. Közben a török megszállás csak egy keskeny, védhetetlen országszalagot hagyott nyugaton. Ebben a külső helyzetben a belső bajok, a megosztottság érlelték meg Pázmányban az örökös királyság gondolatát. Ernst: No és talán nem éppen ilyen szomorú az, hogy Rákóczinak a szabadság mellett a jobbágyság felemeléséért is kibontott zászlaja a nagymajtényi síkon olyan kompromisszumokba, alkuba hullik bele, amelyet sem a császár, sem Rákóczi nem akart, csak a rendek, s amely alku az ő jogait biztosította a jobbágyság terhére! Mindszenty: A 18. század jogtudósai már előírják az államnak a minimális emberi jogok biztosítását, a jura connatákat, az illő megélhetés biztosítását minden ember számára. Mária Terézia ezeknek a természeti jogoknak a védelmére kel és odáig megy, hogy revízió alá veszi a rendi kiváltságokat védő koronázási esküjét és az eskünek e kitételét: „a nemzet hagyományos jó szokásait megtartja”. Úgy ítéli, hogy a rendi jogok nagy része ellenkezik a nép vele született jogaival, így nem jó, hanem rossz szokásnak minősül, tehát nem kell megtartania. Meg is védte a jobbágyságot a földesurával szemben! Ernst: Igen! Ezek miatt a történelmi élményhagyományok miatt ragyog ma is elhomályosíthatatlanul Szent Koronánk fénye a tiszta paraszti szemekben. Mindszenty: Sőt minden magyar és társnépeinek szívében, hitében! Hiszen Szent István Krisztus földi helytartójától nyeri a Szent Koronát, ezt csodás események veszik körül, a Korona felajánlása által lesz Isten anyja az ország Pátronája. István fiához intézett intelmei a keresztény állam alaptörvényeivé lesznek. Az Árpád-ház szentjeinek hosszú sora növeli a Korona fényét. A koronázás, a hitlevél, az eskü szertartás, ezek nélkül nem király a király! Ernst: Ezek a fiatalok – bökött felém tréfálkozva – azt hiszik, hogy a Szent Korona valami Habsburg-dolog, pedig messze felette áll az uralkodóházak felett, még az Árpád-ház, sőt a nemzet felett is. Mindszenty: Kossuth amikor 1867-ben nyugati támogatással új szabadságharc lehetőségét látta felvirradni, bankjegyeket nyomtatott, de a koronás, angyalos címerrel, mert – amint megindokolta a császár által ellene indított perben – a koronás címer nem a királyé, hanem a nemzeté. Élő szimbólum, amely összesíti a nemzet minden tagját. De összefogja Szent István birodalmát, egyenlő országait, népeit jelenti: e népek szuverenitását, függetlenségét és jogai összességét is. Népünkben és társnépeinkben is él az ezer éves együvé tartozásunk, közös történelmünk, sorsunk tudata. Ezzel szemben futó percek

gyökértelen, szerencsétlen kísérletei voltak a respublikás törekvések. Persze a huszadik század új tartalmat, új alkotmányt, új hitlevelet ad a Szent Korona számára. Ha a szociális igazság és a népjogok fényébe állítjuk a Koronát, ez a Kárpát-medence új évezredét fogja bevilágítani. Ernszt: Egy törpe kisebbség szeretné csak vallási ereklyévé, emlékké lefokozni, hogy élő múltja nagy értékeitől fossza meg a nemzetet. Mindszenty: Azt mondják, hogy az a törpe, aki az óriás vállára áll, tovább láthat az óriásnál. Mi is tovább látunk Kossuthnál a halála óta eltelt negyven évvel, Trianonnal. Érvei ma már nem meggyőzők a respublika mellett. Hogy a királyság költséges, felesleges és hogy ellenkezik a szabadsággal? De nem éppen így tévedett-e Kossuth a nemzetiségi kérdésben is? Hogy a köztársaság demokratikusabb? Nem fordult-e ez nálunk Károlyi után az ochlokráciába, a csöcselékuralomba? Vagy ez a demokrácia valóban demokrácia-e? Nem plutokrácia-e, a pénzuralma-e inkább? Nem bankvezérek, kartellfőnökök és szabadkőműves páholyok diktátorsága-e inkább? – Az igaz, hogy 1914-ben még csak három köztársaság volt Európában és ma kevesebb a királyság. De az új köztársaságokban nem virágzott-e ki egy új államforma: a tekintélyuralom, a Führerstaat, az alkotmányos despotizmus? Ahol az államfő minden hatalmat összegyűjt magának és egy új pártelittel, az új timokráciával személyes uralmat gyakorol? Minden királyénál nagyobb! Maróthy: Szabad a főpapok vitájába egy szegény laikusnak beleszólni? Ernszt: Persze, a Führerstaatra felébredtél? Nos? Maróthy: Csak ennyit: Ha a kormányzás jó, akkor senki sem kifogásolja az államformát. Az államforma csak külső megnyilvánulása az államnak, csak héj, melynél fontosabb a mag: a belső, a tartalmi működése, a kormányzás formája. Wilson, amikor átjött Európába, meglepődött, hogy itt mily kevés hatalma van a királyoknak. Az ismert szólásmód szerint Anglia köztársaság – királlyal az élén. Az alkotmányos király különben is – Thiers szerint – csak uralkodik, de nem kormányoz. Az államforma mint elmélet, mint bölcséleti kérdés sohasem lesz eldönthető. Annál inkább tradíció és nemzeti kultúra kérdése marad mindig. Mindszenty: Valóban, új törvénye van a királyoknak is már: nem szabad tévedniök. Aki téved: lemond. 1937-ben VIII. Edward is ezért mondott le. És hogy ne tévedjenek, tartózkodjanak a tévedés alkalmaitól: minél kevesebbet éljenek a jogaikkal! Az angol királyról azt tartják, az a joga csak, hogy mások tanácsot kérhessenek tőle, ő pedig intéssel, bátorítással szolgálhat. Nemde köztársaság volt az ólomkamrákkal, kínzóeszközökkel kormányzó Velence is, de a mindig demokratikus Svájc is? Vajon nem gyakorol-e kormányzónk most is több jogot, mint az angol király? Mert ez IV. Vilmos óta nem él e vétőjoggal. A francia köztársaság elnöke pedig MacMahon óta nem él az országgyűlés felosztatási jogával, úgy látszik, hogy az államformák régi bírálatai: az arisztoteleszi, a montesquieu-i vagy a kossuthi egyformán időszerűtlenek. Hát teóriákért aztán igazán nem érdemes a mi misztikus történelmi erőt sugárzó Szent Koronánkat féltetni! Ebben méltán hisz a nemzet túlnyomó többsége. Ernszt: Hisz, mert a monarchiákban erkölcsi és metafizikai erőt tételezünk fel, a respublikában pedig csak jogi konstrukciót látunk. Mindszenty: Persze az államforma kérdésénél társadalmi, érzelmi, gazdasági, világnézeti szempontok is felmerülhetnek, sőt még felekezeti szempontok is, habár ezek érvényesítésének inkább van helye a kormányzati funkciókban, ahogyan ezt tapasztalhattuk is 1867-től 1944-ig. Az államformáról vallott felfogásban inkább a nemzet egységének kell kifejeződnie, ahogy az jelentkezik a Skandináv-államokban és Angliában még a marxisták s munkáspártok részéről is. Ernszt: Nálunk az 1918-as év nem az államforma, de még az uralkodóház krízise sem volt, hanem a kettős monarchiáé. IV. Károly a demokratikus népkirály típusa, aki a parlament szűkmarkú többségével szemben is kívánt reformokat. Két évi trónörökösége alatt nem nevelhették félre és amikor egy hatvannyolc évig uralkodó nyolcvanhétéves előd széthullóban levő birodalmát huszonnyolc éves fejjel átvette, volt bátorsága új emberekkel, új módszerekkel kormányoztatni. A háború kellős közepén, a nemzetiségek évszázados törekvéseinek végcéljában, e végcélnak az ellenséges hatalmak által való kihasználásában, alig is tehetett valamit a rendelkezésére álló két év alatt. A csehek már végigkilincseltek a Nyugatot azzal, hogy a „Habsburgok zsarnokok, a monarchia a népek börtöne, segítsetek szétzúzni”! Megtett mindent a birodalma háborúból való kiragadására és a belső reformok keresztülvitelére. Mindszenty: Benesék

Prágában még a trónunk romjaitól is reszkettek! Nem szomorú-e, hogy a csehek kezdeményezte külhatalmi kényszer alatt kellett hoznunk detronizációs törvényt. Nem szomorú-e, hogy a nemzeti függetlenségünk hiányát kénytelenek voltunk elismerni s belefoglalni ebbe a törvénybe és ezt az elismerést csak annyival enyhítettük, hogy egy mondatban kifejezhettük óhajunkat: „Magyarország a királyság ősi államformájához a jövőben is ragaszkodni kíván.” Hozzánk méltó válasz a cseheknek és e szégyentörvényre csak egy lehet: erős magyar királyság! Ernszt: Kossuth is keserű csalódások után jött rá arra, hogy kisebb rossz a Monarchia, mintha a nemzetiségek elviszik az országot. „Béccsel nagyobb a territórium és kevesebb a diszmembráció” – írta. Hátha még megéri a Benesnek is kiszolgáltatott trianoni törpeségünket! Szívesen tette volna maga a király fejére a Szent Koronát, amely mégis csak a Kárpátoktól az Adriáig fényeskedett minden népeknek. Mindszenty: Fog is fényeskedni a népek korszerű federációja felett!... A kalauz: Kelenföld következik. Szabad segítenem a poggyászt? Ma már alig rúghat két tucatra azoknak a száma, akik még emlékeznek Mindszenty egy érdekes és jellegzetes népi akciójára, amely a királyság visszaállítását célozta. Igazi kilátástalan, amolyan deákferenci „süker reménye nélküli” dolog volt ez, de őt annál inkább jellemző bátor kiállítás, egyéni kezdeményezés, mint annyiszor máskor: egyes egyedül az egész uralmi rendszer felfogása ellen. No az bizonyos, hogy állásfoglalásait legkevésbé szokta a konjunktúrához mérni! Amikor ez történt, 1942-öt írtunk. Az előző év még a hitleri Németország fényes harctéri győzelmeinek büszke éve. Horthy, a magyar államfő, is hatalma és dicsősége csúcspontján: Felvidék, Kárpátalja, Erdély után Délvidék is visszatért. Benne éltünk a „mindent vissza!” elragadtatásában. Ez év elején zajlott le az államfő fiának „közfelkiáltással” kormányzóhelyettségévé történt megválasztása is. Az idő így semmiképpen sem látszott kedvezőnek a királyság visszaállításának a felvetésére, amely a kormányzó kétévtes, most már dicsőségessé vált államfőségét kívánta – ha a jövőben is – mégis csak érinteni. De az akciója könnyen félremagyarázható volt az Ausztriával való kapcsolatunk újrendezésére is, ami pedig az Ostmarkként bekebelezett államrész által már a Harmadik Birodalom érdekeit is sértette, őt azonban az ilyen éppen nem kicsi nehézségek sem tartották vissza. Sőt meglepő, hogy azokat az eseményeket, amelyek még pillanatnyilag mindenkit megnyugtatnak és örömmel töltenek el, ő egyszerűen átlépi, túlhaladja és mint egy történelempolitikai érzékeny szeizmográf, belejelez a jövőbe és a két év múlva csakugyan bekövetkező államrendést, államfőváltást, Horthy lemondását, az alkotmányjogi vákuumot előrelátja és ezt szeretné az ősi magyar alkotmányosság szellemében, a királysághoz való visszatérésünk előkészítésével megelőzni, elkerülni. Mindszenty ekkor az ország 1600 plébániája közül csak az egyiknek vezetője, nem törvényhozó, csupán a félszázezerre rugó értelmiségünknek egyik tagja s mégis csak egyedül benne támad felvillanó előrelátás, szorongó aggodás és tettekétség: rendezni alkotmányjogi káoszunkat, betömni a közjogi réseket, előre tatarozni az öreg államhajót a közelgő világviharok előtt! Olyan mint egy szent próféta, akinek ki kell kiáltania a nemzet veszélyét, ha utána tengerbe vagy börtönbe vetik is. Célja a törvény szerint fennálló, de csak elméleti királyság állapotából a tényleges királyságra való visszatérésnek az előkészítése. Hiszen az ideiglenesség már huszonkét éve(!) áll fenn, sőt éppen az imént nyert megerősítést a kormányzóhelyettséggel. Ideje tehát gondoskodni arról, hogyan lábálunk ki ebből az egyre súlyosbodó államjogi rendezetlenségből. Sokan mások is aggódtak emiatt, de aggodalmukat kifejezni még az államférfiak is rejtetten merték. Teleki Pál, a történelmi összefüggéseket vizsgáló tudós, hosszú éjszakákat töpreng át efelett s – nagyon lehet, hogy Mindszenty tanácsára – a nádorság visszaállításáról tervez törvényjavaslatot, de erről akkor még a kormány tagjai sem tudnak. Bárdossy László, egyik legképzettebb feje korának, volt miniszterelnök, ugyane kérdés tragikus veszélyére egy mélyenszántó történelmi tanulmánnyal hívja fel a nemzet figyelmét s ebben a Trianon utánihoz annyira hasonló Mohács utáni állapotokat, a kettős királyválasztás megosztottságát megdöbbentő élességgel vetíti az új végzete felé haladó ország elé. De aki aggodalmát akcióvá merte kibontani, az csak Mindszenty volt. Talán annak a rendkívüli megérzéséből is, hogy nemcsak a nemzetre veszélyes ez az alkotmánytalanság, de az ő személyes terhévé is válik és pár év múlva lényegesen hozzájárul

életfogytig tartó fegyházra keltetéséhez. Érdekes az is, hogy e mozgalmában sem az úgynevezett legitimistákkal, sem a kisgazdapárttal, sem a liberálistákkal nem működött együtt, holott e két párt ekkor már szintén a királyság tényleges visszaállítása mellett volt. A pártokkal azért nem kollaborált, mert ezek összekötésben állottak a szociáldemokratákkal, ezek pedig a földalatti kommunistákkal. Inkább változatlanul megmaradt a pár képviselőre zsugorodott kereszténypárt keretében. Népi mozgalmat kezdeményezett, újat és nem mások árnyékával takartat. Dunántúl legszélesebb és legszegényebb néposztályaiban: a parasztság, mezőgazdasági és ipari munkásság körében gyűjtetett embereivel aláírásokat és szerveztetett tömegeket a királyságra való visszatérésünk érdekében. Ez az ügy váratlanul, meglepetésszerűen merült fel a képviselőház külügyi bizottsága előtt, ennek zárt ülésében. Azért itt, mert kényes bel- és külpolitikai vonatkozásai miatt a parlament nyilvánossága elé nem kerülhetett. Az ülésen Baky László alföldi nemzetiszocialista képviselő kérdéssel fordult a kormányelnökhöz: – Van-e tudomása miniszterelnök úrnak arról, hogy Mindszenty József zalaegerszegi prélátus éppen most találja alkalmasnak az időt arra, hogy az államfő magas személyével szemben, aki két évtizedes eredményes országglásával a nemzet legteljesebb háláját érdemelte ki, mozgalmat kezdeményezzen és ezzel súlyos időkben megzavarja a belpolitikai békét, sőt esetleg külpolitikai bonyodalmakat idézzen fel egy velünk szövetséges nagyhatalommal szemben. Mit óhajt tenni ez ügyben a miniszterelnök úr? A kérdésről előzetesen senki sem tudott, általános érdeklődést keltett, mindenki kíváncsian fordult a kérdező felé. Kállay ezt a választ adta: – Ez a mozgalom a prélátus úr egyéni vállalkozása. Nem látom olyan jelentőségűnek, hogy a kormány intézkedését vonná maga után. Ez helytállónak látszott. De meg már a budaörsi csatahelyet is rég felszántották. Az államfő pozíciója évről-évre szilárdabbá vált. Ellenben annál fontosabb volt az, hogy Dunántúlon valaki ellensúlyozza a nemzetiszocialistákat. Okos a népi mozgalmakat egymással semlegesíteni. Ha kellemetlen és kényes is a dolog, s ha a kormányzó dinasztikus törekvései ellen is van, de egy fecske nem csinál tavaszt és egy prélátust internálni még sem lehet. Nem sokkal ezelőtt történt, hogy Wirth Károly nemzetiszocialista képviselő szervezetével a kormányzó Gödöllő felé futó autóját tervezte feltartóztatni, őt elfogni és rezsimváltozásra akarta kényszeríteni. Most fegyházban van társaival együtt. Mindszenty azonban távol állott minden törvényteleniségtől. Lehetséges, hogy Bakynak interpellációjával éppen az volt a célja, hogy enyhítse a Wirth-ügyet. Magam a külügyi bizottság tagjaként hallgattam a vitát. A mozgalmat persze a hatóságok igyekeztek minél kisebb mederbe szorítani. Ám Mindszenty mégis elérte vele célját: az alkotmányjogi rendezetlenségre felhívta a figyelmet, a nemzetiszocializmustól a királyság felé fordította a zalai szegénység egy részét, s bebizonyította, hogy az ősi államformának mély gyökerei népünkben kiirathatatlanok. Egyébként a kormányzás huszonöt éve alatt ez volt egyetlen megmozdulása a királyság érdekében, ez is a legdemokratikusabb formában, a legnagyobb nyilvánosság előtt történt nemcsak a törvények tiszteletében, de éppen ezek realizálása szellemében, a jövő biztosítására. Amikor három év múlva, 1945 végén, a kommunisták törnek az ősi államformára, kemény ellenállást tanúsít a primási székben. Tudja, hogy a királyság eltörlése csak a kezdet és in principiis obstat! Kezdetben kell ellenállani. A szentistváni örökség kereszténységéhez és magyarságához 1945-ben még nem mertek hozzányúlni a moszkvai ügynökök. Először csak a királyságot akarták lebontani, a történelmi gyökereket elvágni. Rákosiék első erőpróbanak szánták az idegen államforma, a köztársaság keresztülerőszakolását. „Először a Korona hullt le, aztán a Hatalom, aztán a Kettős Kereszt, aztán a Jog!” (Reményik) Mindszenty próbálja szervezni az ellenereket, 1945 novemberében mint primás fogadja az államfőt helyettesítő háromtagú nemzeti főtanács tagját, Varga Bélát és a miniszterelnököt Tildy Zoltánt. Varga katolikus, Tildy református lelkész. Mindszentynek megfogadják, hogy kitaranak a királyság mellett. Tildy becsvágyó és hiú, Rákosi, a főkomisszár megígéri neki a köztársaság elnöki székét, a karriervadász boldogan kap utána, Horthy örökébe még Moszkva kegyéből is! Hogy csak kétéves lesz a királysága, utána Rákosi elhajtja, lecsukhatja, erre nem gondol. Mindszenty azonban figyelmezteti Tildyt, átiratot intéz hozzá, óvást emel a köztársaság ellen. Átirata másolatát megküldi

Vargának is hivatalosan. Bizalmasan pedig figyelmezteti ígérétére: „a közéletben az elvekért való kiállás szükséges!” De Tildy elvitte a többségi pártot, amely a Mindszenty-irányította nemzettől abszolút többséget kapott. A primás újra egyedül maradt az ősi királyság védelmében. Rákosi halálbüntetést hozat azokra, akik a kilencszázötven éves államformához, a királysághoz ragaszkodnak. Biztosra veszi, hogy e törvény mellé vádat is tud hamisítani a primás ellen. De diplomatikusabbnak is véli elleplezni azt a szembenállást, amely a krisztusi hit és a bolsevizmus között van, áttolni egy másik ellentétpár mögé: a „reakció és haladás”, a „királyság és köztársaság” mögé. Rákosi tudja, mit csinál, ő is „történelmi” nyomokon halad. Az első világháború alatt az antant riadót fűjt a császárok frontja ellen: Vilmos, Ferenc József, a szultán (ő a keletrómai császár) ellen, akik „népeiket nemzetiségi és szociális elnyomásban tartó zsarnokok.” Most Rákosi, Moszkva porkolábja, Mindszentyt festi a császár színére, a fekete-sárga színekre, a színeket tényleg ki is fejezi, a kirakatperéről kiadott két könyv fedőlapját feketére és sárgára készítteti, élclapjaiban ilyen színű képekben, zászlókkal rajzoltatja. A vádlottak padjára Mindszenty mellé ültetné legszívesebben Habsburg Ottót és Trumant is, de legalább, aki kéznél van, Eszterházyt, a nagybirtokost, aki „visszaveszi a paraszttól a földet.” A hazai protestánsok számára magyarellenes Kollonits Lipótnak öltözteti be a primást és Rómával szeretné Moszkva mellé ijesztetni őket. A munkást pedig azzal rémíti, hogy „az egyház a kapitalizmus védőformációja.” A vádak zuhatagját nyitja meg ellene, bizonyítékokat hamisít, biztosra megy, mert a „beismerést” moszkvai mintára úgyis kipróbálják, így tállalhatják lapjai Mindszenty „vallomását”: „A magyar köztársaságnak amerikai segítséggel való megdöntését terveztem. Ennek érdekében követtem el mindent külföldön és itthon: a köztársaságellenes erők tömörítésével”. E hamis vádatokat aztán így kürtölteti tovább: „A Primás megállapodott Ottóval, Magyarország újra Ausztria gyarmata lesz!” A „főtárgyaláson” azonban a vádak túlnyomó része mégsem nyert „beigazolást”. Minden testi és lelki preparálás után is maradt annyi ereje a hercegprimásnak, hogy tiltakozzék a köztársaság megdöntésének vádjá ellen. Ugyan mivel is döntötte volna meg? A pásztorbotjával? Kettőszázezernél több orosz és közel százezernyi honi fegyveres kommunista katonával szemben? Ellenkezőleg, azt állította, hogy a királyságot nem tartotta aktuálisnak, sem pedig realizálhatónak, és ugyanígy nyilatkozott Amerikában Spellman kardinális társának is. Mindszenty mindig kivált reális ítéleteivel. Nagyon is ismerte az éppen ellene hozott köztársaság védelméről szóló törvényt. Tudta, hogy életbelépte után alkalmazkodnia kell hozzá. Ezt is tette. Ahogyan a trianoni korszakban is csak a huszonkettedik évben emelte fel a szavát és akkor is a törvényi rendezésért. A püspöki kar pedig a kormányzóság teljes huszonöt éve alatt egyetlen egyszer sem sürgette a királyság tényleges helyreállítását. Még kevésbé jutott az eszébe a Vatikánnak. Nem egy uralkodóház restaurációja, de még az államforma elvi kérdése sem érdekelte a Vatikánt. XIII. Leó a félszáz év előtti üzenete nem csak a francia monarchistáknak szólt, de minden nemzet és kor katolikusainak: – Ott a nép! – mondta a nemes demokrácia hangján a pápa – Appelláljatok hozzá! Igyekeztek, hogy megértse elveteket! Mert ha megért: tiétek a győzelem! A Szentszék ezúttal is szükségesnek tartotta, hogy 1949 januárjában, Mindszenty pere előtt, tényként megállapítsa, hogy a hercegprimás a püspöki karral együtt a demokráciát ismételtelen elfogadta, sőt szívből kívánta. Megállapítja azt is, hogy a magyar katolikusok jó katolikusok voltak ezer éven át a királyságban s jó katolikusok akarnak maradni a köztársaságban is. Idézi erre 1883-ból XIII. Leó körlevelét (a Libertá-t): Az egyház a különféle államformák egyikét sem veti el, ha azok önmagukban alkalmasak az állampolgárok javát szolgálni. Mindszentynek a törvény meghozatala előtt való tiltakozása egy idegen megszálló hatalom pressziójával szemben nem csak jogos, ősi alaptörvényen nyugvó volt, hanem egyenesen méltóságával járó kötelessége is volt. Elítéltetése ebben a vonatkozásban is kiáltó justizmord! A jövőre nézve: az ősi állameszme mint federációs alkotmány alapja látszik elfogadhatónak. 1919-ben Károlyi Mihályék és Kun Béláék elmenekültek, a kincstári és magánértékekkel együtt magukkal vitték államformáikat is: a köztársaságot és tanácsköztársaságot. Arra senki sem gondolt, hogy a megszököttek, a farkastorkú gróf és Moszkva ügynökei valóban megdöntötték volna Szent István ezeréves királyságát.

Alkotmányjogi garázdálkodásuk, közjogi anomáliájuk felett egyszerűen napirendre tért a nemzet és teljes, tökéletes konszenzussal, erre vonatkozó törvény nélkül fogadta el ideiglenes államfőként József főherceget, mint régebben megbízott homo regiuszt és az általa kinevezett Friedrichkormányt. Csak később, cseh sugalmazásra, a párizsi béketanács diktátuma, külhatalmi erő mozdította ki egyenes vonalából ősi alkotmányunkat ennek szükségmegoldásába, az ideiglenes kormányzásba. Magyarország új felszabadulása esetén a moszkvaiak gyűjtött értékeikkel újra magukkal viszik államformáikat is. A szovjet megszállás előtt érvényes ősi törvényeinkhez és ezek szerint a királysághoz való elvi visszatérésünk ismét elintézettnek volna tekinthető a nemzet konszenzusával. Mégis megnyugtatóbbnak látszik a vörös propaganda semlegesítése után ezt a konszenzust népszavazással is megerősíteni és kifejezni. Úgyis kell alkotmányozó nemzetgyűlésünket foglalkoztatni az államforma kérdésén túl egy másik közjogi kérdéssel is. Ugyanis most már nemcsak a trianoni országkerettel kell számolnunk, hanem a Kárpátmedence szabad népei számára is meg kell találnunk a közös együttélés törvényeit. 1920-ban a mindenáron „függetlenségi” bús magyar azzal az akasztófahumorról vigasztalta magát, hogy ha Trianon egyharmadára csonkította is az országot, de legalább most végre „megszabadultunk Ausztriától is és nemzetiségeinktől is.”! „Függetlenségünkben” kiduhajkodhattuk magunkat és nem győztünk csodálkozni Mindszenty, a fiatal plébánoson, aki népszerűtlen, s vargelyb dolgokat emlegetett arról, hogy még szívesen látnánk Ausztriát is és nemzetiségeinket is. Csakugyan elég hamar vakartuk fejünket, amikor blokád zárta körül az országcsontot, majd pedig a nemzetiségeinkkel gyarapodott kisantant gyűrűje is és a legbelsőbb dolgainkat, ebben a nagy „függetlenségben”, – Prága szája íze szerint kellett megoldanunk. Mindszentyről azt hittük akkor, hogy egy letűnt történelmi kor álmaiban él. Kiderült, hogy mi éltünk a véres napok bűvöletében és mi veszítettük el történelmi látásunkat. Elfelejtettük, hogy földrajzi helyzetünknek, gazdasági adottságainknak, a Kárpát-medence közös kultúrájának és közös múltjának függvényei vagyunk, és hogy a kettős monarchia nagyhatalmi állást, kifelé védeltséget, befelé hegemoniát jelentett a tizenhárom megyére zsugorodott országcsonttal szemben. 1918 óta, négy évtized alatt a magyarság is, kárpát-medencei néptársaink is, sokat tapasztaltak. Az érzelmi és pártszempontokat az értelmi belátás váltja fel. Két Trianon és Yalta tanulságaképpen a népek önrendelkezési jogát, amellyel Prága szétrobbantotta történelmi országunk egységét, nekünk kell új államfederáció fundamentumává építenünk. Az Európa-unió csak a tagállamok belső békéjén alapulhat és a béke előfeltétele a szeszélyes néprajzi határokkal teli Kárpát-medence rendezése: A jövő kialakításában nem lehet figyelmen kívül hagyni a következő tényeket: hogy az 1956-os októberi forradalom Kelet-Európa vezérnépévé emelte a magyarságot; hogy e forradalom lelki vezetője, magvetője Mindszenty volt; hogy a forradalom kiszabadította, visszahelyezte hercegprimáságába annak bizonyosságául, hogy Moszkva összes rágalmi után is őt tartja vezérének; hogy Mindszenty tanítása átjárta, megszentelte népünket és konzerválta hitében, tradícióiban. Ezekből a tényekből viszont az következik, hogy népünk a jövő terveiben is figyelembe veszi a primás irányelveit, így a birodalmat szervező szentistváni állameszmét is, amely már az első király idejében is a soknyelvű népiség közös államiságát tartotta szem előtt s amely a Kárpát-medence államfederációjának is legalkalmasabb és bevált alapeszméjeként kínálkozik. Viszont a minden nemzettagra, állampolgárra kiterjesztett Szent Korona-tana biztosíthatja a keresztény testvérnépek belső békéjét, adhatja meg az együttélés morális tartalmát és a krisztusi demokrácia közös nevezőjét. Végül az alkotmányos királyság mutatkozik a Kárpát-federáció megvalósítható, tradicionális államformájaként olyképpen, hogy a királyi szék a federáció közös szuper-szenátusának választásával töltendő be. Így lesz az az ősi állameszme, amelyért Mindszenty martiriumot szenvedett, korszerű alkalmazásban a kárpát-népek összefogó alkotmánya. E népeknél ez az állameszme élményemlékekben, hagyományokban és kultúrában közös, mélygyökerű és gazdag. De nincs is más közös eszme, amellyel helyettesíthető volna.

Mindszenty József vétója a köztársaság behozatala ellen²⁶

Az alábbiakban Mindszenty József utolsó magyar hercegprímás két levelét közöljük, amelyekben vétót emel a köztársaság kikiáltása ellen, 1945 szilveszterén és a tényleges kikiáltáskor, 1946-ban. A levelek - úgy érezzük nem egyszerűen csak "kordokumentumok" vagy éppen "történelmi érdekességek", hanem *a Magyar Királyság utolsó alkotmányos, közjogi képviselőjének törvényes vétói a köztársaság bevezetése* (ahogyan Mindszenty fogalmaz, helyes képpel élve: "behozatala") ellen. Törvényesnek érezzük őket, mert Mindszenty József hangsúlyozottan nem egyházi, hanem közjogi méltóságként lépett fel ebben az esetben, mint ahogyan egész végig, lényegében halála napjáig, fenntartotta ezt a szerepét. Ez a közjogi méltóság - a német megszállás, a nyilas puccs után, a szovjet megszállás közben, a kormányzó távollétében, az örökös király akadályoztatottsága lévén - a legfőbb tisztség volt a Magyar Királyságban *de iure* és *de facto*, a történelmi alkotmányunk szerint. Az akkori hercegprímás lényegében *államfői* szerepet birtokolhatott volna, az "alkotmány őre", a "király helyettese", "kancellár" címeken, amelyekre korábban, pontosan a király akadályoztatottsága kapcsán, ha kevésszer is, de volt példa a magyar történelemben. A helyzet azonban akkor igazán rendkívüli volt. Mindszenty ennek tudatában is volt, ezért közölte már székfoglalása előtt a bábkormányfővel 1945-ben, Dálnoki Miklós Bélával, hogy ő az "*első közjogi méltóság*" az országban, tehát az államfő, felette. Ezt természetesen sem ő, sem a demokratikus és a marxista pártok nem vették tudomásul, mint a kibontakozás lehetséges kiindulópontját.

Törvényesek ezek a cselekedetek azért is, mert rávilágítanak az 1944. október (és lényegében március) óta kialakult sokszorosán törvénytelen helyzet (a jogfolytonosság, állami és nemzeti szuverenitásunk több lépcsőben történő felszámolása, 1944 és 1949 között) tarthatatlanságára, és ezzel szemben a törvényességet, nemzeti függetlenséget képviseli - *egyértelműen a királyság pártján állva*. Mindszenty József esetében ugyanis a királyság és a nemzet függetlensége egy és ugyanaz, nem szétválasztható egymástól. Különösen perspektivikusnak érezzük ezt azért is, mert köztudott, hogy a hercegprímás példásan dinasztia-hű (Habsburg-Lotaringiai Ház) személy volt, ugyanakkor nagy hazafi, aki a forradalmak és diktatúrák minden formáját (kommunista, nyilas, náci) elvetette. Érvkészlete, amellyel a köztársaságot az idegen megszállás és az azzal együttműködő (a hercegprímás szóhasználatában: *kollaboráns*) demokrata és baloldali kormányzat terhére rója fel és a nemzet ítélőszéke elé helyezi, a mai napig muníciót jelenthet és továbbgondolásra ad okot minden magyar királyságpártinak. A levelek címzettjei (Tildy Zoltán akkori miniszterelnök, később az I. Magyar Köztársaság elnöke; Varga Béla - a Nemzeti Főtanács tagja, a Nemzetgyűlés későbbi elnöke) nem válaszoltak a hercegprímásnak, a köztársaság kikiáltása megtörtént, ahogyan a szovjetizálás és a jogfolytonosság teljes felszámolása is bekövetkezett pár éven belül. Varga Béla személye különösen fontos, hiszen ő a Nemzeti Főtanács tagja is, akit korábban Mindszenty bűjtatott a nyilasok elől. Később az I. Magyar Köztársaság Nemzetgyűlésének az elnöke lett (legitimista múltja ellenére), aki a "megbízását" az 1990-es magyar országgyűlésnek adta át, ezzel létrehozva egyfajta "republikánus folytonosságot" itthon 1946 és 1989 között.

²⁶ 2013.05.25. Regnum Portál <http://regnumportal.hu/regnum2/node/177>

Miniszterelnök Úr!

Hivatalosan ugyan nem kaptam eddig erről tájékoztatást, de mert a hír komoly helyeken is erősen tartja magát, kénytelen vagyok rá kitérni, és amennyiben való alakja lenne, a *terv ellen súlyos okból óvást emelni*.

Úgy értesülök, hogy a Nemzetgyűlés a közeljövőben napirendre szándékszik hozni az alkotmányreformokat, köztük a köztársaság behozatalát az ezeréves magyar királyság megszüntetésének tervével.

Ha ez a hír megfelel a valóságnak, ha nem is kaptam erről hivatalos tájékoztatást, a *magyar primások több mint 900 éven át, állandóan gyakorolt közbizalmi tisztjéből folyóan óvást emelek eme tervek ellenében*.

Nem merem feltételezni, hogy külső nyomás érvényesülne ez irányban; ha esetleg mégis, akkor *ünnepélyesen tiltakozom ellene*, mint az ország belügyeibe történt illetéktelen beavatkozás ellen.

Ha egyes belső tényezők erőszakolják ezt a kérdést, akkor az erőszakolókkal szemben ezekre a súlyos érvekre kell mutatni.

1944. október 15. óta elég sok történt máris az ország ősi alkotmánya ellenében; kár magyar embereknek tovább vinni a Szálasiék által könnyedén és könnyelműen megkezdett utat és betetőzni ezzel a lépéssel az eddigi szomorú folyamatot. Sztálin a szovjet városok újjáépítésének alapelveként azt vette, hogy minden városhoz, mint történelmileg kialakult organizmushoz kell nyúlni. Ennyi figyelmet az ezeréves magyar alkotmány is megérdemel komoly magyarok részéről abban a tudatban, hogy a magyar nép lelkiállapotának az illetén változás nem is felel meg. Nagy tévedés azt gondolni, hogy ezzel egyetlen lépéssel is előbbre visszük az ország és népünk ügyét vagy külső jóakaratot biztosítunk magunknak.

Ez a kérdés ma felette időszerűtlen. Időszerűbb volna az ország kétségbeejtő gazdasági, közellátási, pénzügyi és erkölcsi életének a helyreállítása, a pusztuló hadifoglyok és a Nyugaton halálosan vergődő menekültek, az itthon üldözöttek megmentése, a magyarság életéből az egekig csapkodó gyűlölet és szeretetlenség száműzése, a mérhetetlen magyar szenvedés enyhítése itt benn, és a trianoni határokon túl magyar százezrek, véres üldözésének megállítása. Mindezzel szemben a köztársaság nem gyógyszer, nem segítség, sőt a meglévő bajok növelését és a további zavarok felkeltését, a gyógyulás elakasztását eredményezheti, mint 1918-ban.

Majd, ha ezeket a gyötrő kérdéseket vagy magunk, vagy az idő megoldja, lesz alkalmunk az egyáltalán nem égető alkotmányjogi kérdésekkel foglalkozni. Az építés nehéz munkájával szemben ne adjunk elsőbbséget a múlt megszentelt értéke terén való, semmi esetre sem építő jellegű tevékenységnek.

Annál kevésbé lehet ezt tenni, mert hiszen erről kifejezetten is illik, sőt meg kell kérdezni népünket. A választáson szó sem esett választóközönség előtt erről hadifoglyaink, nyugati menekültjeink, szabadságukban korlátozott polgártársaink összesen mintegy kétmilliónyi tömege, tehát lakosságunk 1/4-e ki volt zárva ilyen fontos kérdés intézéséből.

Az újjáépítésben önzetlen lendületet látna népünk, ezekben a reformokban kevésbé.

Alkotmányunk kényes épületéhez ezer éven át a nemzet mindig akkor nyúlt, amikor künn és benn más rendezetlen kérdésünk nem akadt. A terv különben nagyon meglep, mert amikor folyó évi november

16-án Miniszterelnök Úrhoz és Varga Béla úrhoz, a Nemzeti Főtanács tagjához szerencsém volt, már érintettem ezeket a szempontokat és Miniszterelnök Úr azt felelte ezekre: "*Én is úgy gondolom!*".

Abban a reményben, hogy Miniszterelnök Úr kitart illetéknépp közös álláspontunk mellett, vagyok Miniszterelnök úrnak őszinte, hazafias tisztelettel

Esztergom, 1945. december hó 31.

Mindszenty József

(saját kezű aláírás)

bíboros hercegprímás

esztergomi érsek

Miniszterelnök Úr! Nemzetgyűlési Elnök Úr!

Az államforma tárgyában benyújtott törvényjavaslat kapcsán közjogi tisztem szerint, tehát kötelességszerűen megállapítom, hogy annak tárgyalása *idegen megszállás alatt* a magyar nép megkérdezése nélkül, a képviselők szólásszabadságának korlátozásával folyt le; következésképp a nemzet ezek figyelembevételével *gondolkozik és ítélkezik* a történeteken.

Amikor megállapításomról Miniszterelnök, Nemzetgyűlési Elnök Urat van szerencsém értesíteni, fogadja hazafias tiszteletemet.

Esztergom, 1946. február hó 1.

Mindszenty József

bíboros, hercegprímás

esztergomi érsek

Forrás: *ÁBTL 3. 1. 9. V-700/15A. 305-307. oldal és V-700/56. 184-186. oldal. Valamint, ÁBTL 3. 1. 9. V-700/15A. 311. oldal. Közli: Somorjai Ádám – Zinner Tibor: Majd' halálra ítélve - Dokumentumok Mindszenty József élettörténetéhez, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Bp., 2008.*

Mindszenty József és a Szent Korona²⁷

Mindszenty József esztergomi érsek, bíboros 5437 napot, majdnem másfél évtizedet, életének közel egyötödét töltötte az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségének, majd nagykövetségének falai között. A magyar római katolikus egyház élén trónra emelésétől 1948. december 26-i őrizetbe vételéig éppúgy, mint félrabságában „kiemelt fontosságot tulajdonított a Szent Korona ügyének”. És még utána is, amikor Hegyeshalomtól immár nyugatra, Bécsben, közel szülőhazájához, a Pázmáneumban tartózkodott. Alapállása a koronázási ékszerekkel, közöttük a Szent Koronával kapcsolatban, bármikor bármiképp is magyarázta, egy mondatba sűríthető. Miután 1945 végi bejelentésétől kezdve a köztársaság (majd népköztársaság) bevezetése, törvénybe iktatása, az államformaváltás szándékaival, meggyőződésével ellentétes volt, annak érdekében írt, beszélt, hogy a fokozatosan kizárólagos hatalomra szert tevő politikai erőcsoport, Moszkva vazallusa ne szerezhessen meg a koronaékszereket, azaz ne szállítsák azokat vissza Budapestre, azok őrzési helyeként a Vatikánt javasolta.

Annak idején a koronaórség átadta az Ausztriában lévő amerikai hatóságoknak a magyar koronaékszereket, ezzel megakadályozta, hogy a megszálló Vörös Hadsereg kaparintsa meg azokat. Mindszenty – miként országszerte mások – csupán sejtette, de pontosan nem tudta, hogy kik és miként őrzik azokat. Mégis, már 1946. február 10-én levéllel fordult XII. Piuszhoz, felvetve a koronázási ékszerek vatikáni elhelyezését. A pápai államtitkárság támogatta elképzelését, hogy mert miként Washingtonban ismertté vált 1946 áprilisában, „mindaddig, amíg Szent István Szent Koronája biztonsággal nem térhet vissza Budapestre, az Apostoli Szentszék őrizetében legyen”. A válaszból világossá vált – és érvényesült is utóbb mindvégig, a koronázási ékszerek ünnepélyes visszatértéig –, hogy az amerikaiak az ereklyéket Pajtás Ernő koronaórtól megőrzésre vették át.

Berlinből ezért érkezhetett távirat Washingtonba, a külügyi tárcához 1946. május 31. éjjelén. Ebben tájékoztatták a tengerentúli politikusokat az Apostoli Szentszéknek Magyarország katolikusai nevében Szent István koronájának az egyház részére való visszaadása ügyében előterjesztett 1946. február 27-i kéréséről és az amerikai misszió 1946. április 30-án kelt, a Vatikánnak szóló jegyzékéről, várva egyúttal a döntéshozatalt is.

„A vizsgálat azt mutatja, hogy a kérdéses koronát nem erőszakkal hurcolták el Magyarországról, hanem a magyar hatóságok adták át az amerikai hadseregnek megőrzés céljából. Ezért az nem esik a négyoldalú megállapodásban meghatározott visszaszolgáltatandó javak kategóriájába. Ennél fogva az Amerikai Egyesült Államok hatóságainak egyoldalú rendelkezése semmilyen módon nem sérti a négyoldalú restitúciós megállapodást. Az R. D-vel és OMGUS R. osztállyal történt konzultáció után az a javaslat merült fel, hogy a kérdés e három lehetséges variáció egyike szerint oldandó meg:

(1) A koronát az Apostoli Szentszéknek átadni megőrzés céljából mindaddig, amíg biztonságosan visszaszállítható Magyarországra. A Vatikán április 25-i szóbeli jegyzéke szerint Mindszenty bíboros, Magyarország primása ezt a megoldást ajánlja.

(2) A koronát az Amerikai Egyesült Államokba szállítani letétbe helyezés és biztonságos őrzés céljából. Tekintve, hogy a korona nagy politikai és vallási tartalom és jelentőség hordozója a magyar nép számára, a koronának az Amerikai Egyesült Államokba való fizikai elhelyezése előnyösnek bizonyulna a jövőbeli egyezkedés és a megfelelő időben való visszaadás szempontjából. Az Amerikai

²⁷ Zinner Tibor http://www.rubicon.hu/magyar/nyomtathato_verzio/mindszenty_jozsef_es_a_szent_korona/

Egyesült Államokba szállítás történhet a primás belegyezésével vagy tudtával, de fennáll a lehetősége, hogy ez a közvéleményben hasonló következményekkel jár, mint amilyenek a német festmények Amerikai Egyesült Államokba viteléből adódtak.

(3) A koronát Németországban, katonai gyűjtőállomáson tartani mindaddig, amíg biztonsággal visszaadható a magyar egyháznak.

Várjuk a Külügyminisztérium tanácsát.”

A politikai tanácsadó Robert Daniel Murphy – aki a Szent Korona sorsának alakulásáról a kezdetektől „képben” volt – által aláírt levél tartalmáról kialakított álláspont szerint az amerikai külügyi tárca a 2. és 3. alternatívát „kedvezőtlenül ítéli meg”, és a „végső rendezésnek a magyar kormány kívánságával összhangban kell megtörténnie”. A Dálnoki Miklós Béla vezette kabinet azt kérte – emlékeztettek rá –, hogy az a származtatáskor egy olyan bizottság lesz, amiben a római katolikus egyház képviselőit is magába foglalja. Ebből fakadt a budapesti követhoz szóhoz kérelem: tudja meg, hogy miként vélekedik a budapesti kormány a Szent Koronáról és a koronázási jelvényekről.

1946. augusztusban – esetleges hazahozataluk hírére – arról tájékoztatták a budapesti amerikai követet, Hans Frederick Arthur Schoenfeldet, hogy a Nagy Ferenc miniszterelnök a koronaékszerek esetében a további amerikai gondoskodást részesíti előnyben.

Utóbb, a szentszéki ügyvivő, Péterffy Gedeon arról számolt be a bíborosnak 1947. március 31-én a Vatikánból, hogy Gennaro Verolino, aki a magyar ügyek referense a Vatikáni Államtitkárságon, azt mondta neki, a Szent Koronáról „a tárgyalások az amerikaiakkal folyamatban vannak”.

Tengerentúli, egyesült államokbeli és kanadai útja során Mindszenty megemléltette Francis Josef Spellman bíboros, New York érseke előtt a Szent Korona ügyét. A magyar főpásztor emlékiratához annak idején számos feljegyzés készült és töredékes szövegek is fennmaradtak. Ezek egyike arról tudósít, hogy Spellman bíboros „a magyar Szent Koronát segített odaadással megőrizni”. 1947. július 26-án levelet írt a hadügyi tárcához, kérve, hogy a Szent Koronát a katonai vezetés a „lehető legnagyobb gondossággal kezelje”. Onnan a State Departmentbe küldték át az érsek levelét válaszára.

Az 1947-es nemzetgyűlési választás napján az esztergomi érsek levelet írt az Amerikai Egyesült Államok budapesti követének, ismételten szorgalmazva a koronázási ékszerek Vatikánba juttatását. Kérését ezúttal egy vélelmezett háborús helyzet bekövetkeztével és annak a Szent Koronára esetleg káros következményeivel igyekezett alátámasztani. Selden Chapin szeptember 12-én kelt válaszában megnyugtatta a bíborost, aki – ennek ellenére – osztrák és német főpapok segítségét is kérte. Ennek tudható be, hogy a salzburgi érsek, Andreas Rochracher november 17-én Spellmanhoz bíboroshoz írt levelében a Szent Korona Vatikánba szállítását javasolta. New York érseke tanácskozott az amerikai tábori püspökség kancellárjával, a magyar emigráció tagjaival, de 1947. december 9-én elutasította a Vatikánba szállítást.

Sokat mond az ügy nem akut voltáról a szentszéki ügyvivő Mindszentyhez írott jelentése. 1947. november 27-én Péterffy Gedeon beszámolt a Giovanni Battista Antonio Maria Montini helyettes államtitkárnál tett látogatásáról, ahol érintették a Szent Korona ügyét is: „ők lépéseket tettek az amerikai hatóságoknál Eminenciád kérésének megfelelő értelemben, azonban mindig kitérő választ kaptak eddig. Azt mondta, hogy további részleteket illetően forduljak Innitzer bíboros úrhoz, aki éppen ezekben a napokban Rómában tartózkodik. Erre hivatkozással felkerestem Innitzer kardinálist, aki lényegesen újabb momentumokat nem tudott nekem mondani, mint hogy Eminenciádnak egy

előzetesen jelzett bizalmi embere cs–y nála megjelent és ő ajánlósorokkal látta el, hogy tovább menjen Németország felé. Azt is mondta nekem a bíboros úr, hogy a másnapi kihallgatásánál, a Szentatjánál, Őszentsége előtt is fog szólni erről.”

A szentszéki ügyvivő jelezte, hogy ismételten felhívta az illetékes vatikáni tényezők figyelmét a Szent Koronára, mert a Képes Figyelőben hír jelent meg annak megtalálásáról. Péterffy 1948. január 1-jén papírra vetette, hogy „valószínűtlennek látszik előttem, hogy az amerikaiak kiadnák”.

Péterffy 1948. március 30-án jelentette, hogy olvasta a magyar sajtóból, hogy az Amerikai Egyesült Államok jegyzékben utasította el a Szent Korona visszaadását. Igaz-e a hír, mit tegyen, ezért kérte a választ Esztergomból. Egy hónap múlva, április 30-án azonban a szentszéki ügyvivő már megnyugtathatta a bíborost. Beszélt az amerikai ügyvivővel, Parsonsszal, aki kijelentette: „politikájuk a Szent Koronát illetően nem változott meg, azt szinte határozottan mondta, hogy nincs szándékukban visszaadni a kormánynak.” A Szentatya kijelentette – így Péterffy –, hogy „újabb lépéseket tesznek. Így most már alig történhetik valami a Szent Koronával anélkül, hogy a Vatikánt erről ne tájékoztatnák, vagy meg ne kérdeznék.”

Hónapokkal később mégis változott a helyzet. 1948. szeptember 10-én Péterffy már azt tudatta a bíborossal, hogy a Szent Korona ügyében „a döntő szót a budapesti követ véleménye képviseli. Azt a gondolatot, hogy szent tárgy lévén illő kegyeletes elhelyezést biztosítani kell neki, így jöhetne szóba valami nyugati kegyhely, ismételten fogom hangoztatni. Változást vagy intézkedést azonban, amíg a diplomáciai viszony fennáll a két kormány között, aligha lehet várni.”

Magyarország primása további információt a Szent Koronáról az idő tájt nem kapott, néhány hónappal később pedig már nem is kaphatott a Vatikánból, mert az államvédelmiek letartóztatták. Mi több – miként visszaemlékezett rá – „a legsúlyosabb vádak és azok bizonyítékai között épp az volt, hogy „Megakadályoztam a Szent Korona hazaszállítását, hogy alkalmas időben megkoronázhassam vele Habsburg Ottót”.

Rákosi Mátyás országglása idején a magyar hivatalos álláspont azt rögzítette, hogy a koronázási ékszerek a magyar állam tulajdonát képezik, szemben az Amerikai Egyesült Államok felfogásával, miszerint ők megőrzésre kapták, és ezért különleges státusú tulajdonként kezelik. A kommunista hatalmi elit azonban nem tudta alku tárgyává tenni az ún. Standard-ügyben törvénytelenül letartóztatott, majd elmarasztalt Robert Vogeler mérnök szabadlábra helyezésének ügyét sem az ereklyék visszaadása érdekében. Az Amerikai Egyesült Államok sem a magyar diktátornak és körének, sem a Vatikánnak nem adta át azokat. A forradalom és szabadságharc eltiprása után a koronaékszerek visszaadása érdekében indított újabb kísérletek azért nem járhattak sikerrel, mert az Amerikai Egyesült Államokban élő magyar és kelet-európai emigráció tagjai ezt az aktust a Kádár János vezette politikai rendszer elfogadásához való hozzájárulásnak tekintették volna.

Mindszenty bíboros a Szent Koronáról

Azt követően, hogy elhallgattak a fegyverek az európai harctereken, a rangidős kalocsai érsek, Grósz József kérésére Mindszenty József veszprémi püspökként fogalmazta meg a magyar püspöki kar első főpásztori szövegét, mely 1945. május 24-én vált ismertté. Ebben olvasható, hogy „a Szent Korona és az áldást osztó Szent Jobb, a magyar tisztelet és kegyelet ősrégi emlékei ismeretlen helyen vannak”. Noha az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. május 25-én hozott határozatában csupán az ötödik helyen jelölte Serédi Jusztinian megüresedett székebe a veszprémi püspököt, a pápa mégis Mindszenty mellett voksolt. A Miklós Béla vezette kormány szeptember 17-én ezt tudomásul vette.

Az immár érseki az székvárosban, Esztergomban tartózkodó főpásztor papírra vetette, hogy e városból „indult útjára a magyar államiság, amikor [István] megkoronázták a II. Szilveszter pápától kapott Szent Koronával [...] Esztergom annak a középkori keresztény államfelfogásnak finom és emberi jelentkezése, melynek világviszonylatban mása a pápa és császár kettőssége. A gondolat magyar megtestesítője a király és az esztergomi érsek. A primás koronázza a királyt a Szent István fejét érintő Szent Koronával. Csak ettől a pillanattól lesz feje, királya a nemzetnek. A koronázásnak nálunk a 13. századtól közjogi jelentősége van. A Szent Korona minden jognak és hatalomnak a forrása. Az egész nemzet, a koronás király és népe alkotják a Szent Korona testét. A Szent Korona egyesíti a királyt és a nemzetet; s a nemzeti szuverenitásnak is a Szent Korona a forrása.”

Már őrizetben volt – Budapesten a hírhedt Andrássy út 60.-ban tartották fogva –, midőn ezekre a napokra visszaemlékezve vetette papírra azt, hogy „az én leveleimből, amelyek – úgy látszik – már régóta a rendőrség kezében vannak, világosan kitűnik, hogy a Szent Koronát, ezeréves és legfőbb ereklyénket és kincsünket azért akartam Rómába vitetni, hogy a bizonytalan és viszontagságos helyzetből kimentsem. Olyan híreket kaptam, hogy a Szent Korona nincs megfelelő őrizetben, és így még attól is félni kell, hogy régészeti vizsgálatoknak vetik alá. Ezek a szempontok indítottak arra, hogy az ezer évvel előbb Rómából érkezett Szent Koronát a magyarság nagy barátjának, XII. Pius pápának gondjaira bízam.”

Azután bekövetkezett a bíboros számára is Magyarhon börtönvilága, s a visszanyert szabadság négy napját követték a félrabság hetei, hónapjai, évei. Mindszenty közel nyolc esztendeje élt már az Amerikai Egyesült Államok biztosította menedékében a Szabadság téren, amikor egyfelől 1964. augusztus 24-én Lyndon Baines Johnson elnökhöz, másfelől két nappal később – élve a követség biztosította lehetőséggel, Washingtonon keresztül – levéllel fordult VI. Pál pápához, akit még Montini helyettes államtitkárként jól ismert a korábbi esztendőkből.

„Az újsághírek szerint tárgyalások fognak kezdődni az Egyesült Államok és a Kádár-rendszer között. Attól tartok, a Szent Korona lesz az egyik követelés.

A Szent Korona, amennyire tudom, az Egyesült Államok hadserege kezében van Németországban. A második világháború után az új rendszer egyszer már visszakövetelte. A Vatikán és Spellman bíboros előterjesztette a kérésemet, hogy ne adják vissza a Szent Koronát a vörösöknek. Így is történt, Truman elnök még a gondolatot is élesen elutasította.

Ez a kérdés volt életfogytiglani ítéletem egyik oka és ürügye. Ha szükség lenne rá, a Szent Koronáért és annak kimondhatatlan szellemi jelentőségéért újra börtönbe mennék. Ma is nagy a veszély. Bizalommal kérem Elnök Urat, mentse meg a koronát.

A Szent Koronát az új magyar kereszténység kapta Szilveszter pápától 1001-ben Szent István, az első magyar király számára. Csaknem ezer éven át minden magyar királyt ezzel koronáztak meg. Ez hazánk és kereszténységünk ősi mivoltának pecsétje, a világon egyedülálló keresztény és alkotmányos szimbólum. A magyar integritás megtestesítője a két igazságtalan békeszerződés után, melyek tönkrevették a legtokéletesebb történeti, geológiai, gazdasági és kulturális egységet, a magyarok abszolút többségét ebben az országban a magyarok és az elszakított nemzetiségek óriási kárára és boldogtalanságára, akik bár kisebbségben voltak, az »anyaországok« parlamentjeiben mégis azt vallották, hogy Magyarországon jobb volt (Radić, Trumbić, Hlinka, Juriga, Maniu, Slavici stb.).

A Szent Korona nem lehet az ateista bolsevikok tulajdona. Nem történhet meg, hogy a Szent Korona a szovjetek vagy a csehek, románok, szerbek kezébe kerüljön, és feldarabolják vagy eladják egy

aukción, és az árát szétosszák. Ugyanígy nem kerülhet a magyar bolsevikok kezei közé sem. Ez példátlan botrány lenne.

A Vatikán is kifejezte érdeklődését ebben az ügyben, de nem ismeri az újabb veszélyt. Úgyhogy a nevében is kérem Elnök Urat.

Mr. Rusk legutóbb kijelentette, az Egyesült Államok külpolitikája 1945 óta változatlan. Mi, magyarok azt kérjük, hogy ez nyilvánuljon meg a hadsereg és Truman elnök példája nyomán a Szent Koronával kapcsolatban is.”

Mindszenty (és társai) 1949-es elmarasztalását Rákosi s kiszolgálói, az államvédelmisek készítették elő. Alig két héttel őrizetbe vétele után az egyre nagyobb hatalmat szerző honi diktátor meghatározta a rendszerbe foglalta a „vizsgálatot” lezáró összefoglaló jegyzőkönyv általa elvárt tartalmát. Szerinte a bíboros célkitűzése „föderatív közép-európai királyság Magyarországgal, Ausztriával, ha lehet Bajorországgal, Habsburg Ottóval az élén, aki mellett Mindszenty [sic!] játszott volna az első hegedűst, miután a magyar koronát a fejére tette volna. [...]

Ezután rendszerbe kell foglalni tevékenységét:

- 1./ hűtlenség és a magyar demokrácia megdöntésére irányuló tevékenység,
- 2./ kémkedés,
- 3./ a Szent Korona,
- 4./ a valuták.”

Rákosi irányításával zajlott tehát az előkészítés, majd a büntetőeljárás lefolytatása is. Miután illetéktelenül beavatkozott, törvénytelenések garmadája érzékelhető. Ezek után a meghurcolt főpap – nem meglepő – Szabadság téri menedékében a megszállók és kiszolgálók hatalomból történő eltávolítását tekintette alapfeltételnek ahhoz, hogy a koronázási ékszereket visszaszolgáltassák.

Mindszenty bíboros Johnson elnökhöz írott újabb, 1966. augusztus 26-i levelében kitért az Amerikai Egyesült Államokban őrzött koronázási palást sorsára is, nehogy az enyészet martaléka legyen. Ezt oly fontosnak érezte, hogy három nappal később írott napi jegyzeteiben is papírra vetette. „Elküldtem a levelet az elnöknek: köszönet a Szent Korona, a szt. palást megmentéséért. A koronázási palást felülvizsgálatát kérem.” Mint írta: „huszonegy éve aggaszt Magyarország szent kincseinek, Szent István koronájának, a koronázási palástnak stb. a sorsa, legyen bár Esztergomban, a kommunisták börtönében vagy az amerikai követség menedékében. Kezdetől az a félelmem, hogy elpusztulnak, ha a rendszer megszerzi őket. Talán szétszedik és eladják őket valami anyagi haszonért. Vagy szétosztják az ezeréves magyar nemzet utódállamai között, vagy elkobozza őket a Szovjetunió, hogy kiállítsa az Ermitázsban, esetleg pénzzé teszik őket, hogy enyhítsenek a krónikus gabonahiányon.

Az Ön ügyvivője, Mr. O’Shaughnessy biztosított engem, hogy nemcsak a Szent Korona, hanem a koronázási palást is az Egyesült Államok kezében van letétben a magyar nép számára, egy tökéletesen biztonságos helyen. Ez az információ szinte teljesen elűzte a félelmeimet.

Hála Istennek, hogy az Egyesült Államok elnökeinek nagylelkű gondossága és figyelme a szent és történelmi kincsek iránt meghiúsította a kommunisták ezzel ellenkező szándékait. Az Egyesült Államok nem fogja kiadni azokat sem a szomszédos államoknak, sem a Kremlnek.

Mégis megmaradt bennem egy kisebb aggodalom a koronázási palástot illetően. A láthatóan gondos tárolás ellenére nagy jelentőségű művek estek áldozatául az évek folyamán az idő vasfogának. Tisztelettel kérem, Elnök Úr, hogy a palástot és annak tárolási helyét vizsgálja meg, mondjuk, egy

múzeumi kurátor, aki ért a kényes, régi textíliákhoz, hogy meggyőződjön például arról, hogy nem jelentek-e meg rajta foltok vagy szennyeződések, vagy hogy nem lenne-e tanácsos másutt vagy másképp tárolni. Nem azért kérem ezt, mert kételkedem a palást őrzőinek gondosságában, hanem pusztán az ezeréves textília iránti mély aggodalmam okán.

Ezeket a kincseket tehát megőrzi jogos tulajdonosuk, a magyar nép számára. A nép azonban nem menekült meg. Felbátorodva az Ön koronázási jelvényeink iránti nemes gondoskodásától, arra kérem, kísérelje meg megmenteni a tulajdonosaikat is.” Levelében kitért még arra is, hogy „az Egyesült Államok történetében a lengyel Koscius[z]ko és Pułaski, valamint a magyar Kovács ezredes és Teller dicsőséges szerepet játszott. Ezekért az érdemekért az Amerikai Egyesült Államoknak mint immár egy nagyhatalomnak a maga nagyszerű elveinek megfelelően viszonzást kellene nyújtania. Buda várában évszázadokig együtt volt a Szent Jobb, a korona és a koronázási palást. Az ezeréves nemzet évente körmenetet rendezett augusztus 20-án a fővárosban. Ennek lehetőségét kérjük újra Istentől és Elnök Úrtól.”

A bíboros az amerikai szabadságküzdelmekben részt vett személyek és a kortárs atomtudós, a „hidrogénbomba atyja” nevének összhangba hozásával kívánt – ki tudja, hogy hányadik alkalommal – ismételtlen, de eredménytelenül nyomást gyakorolni az tengerentúli politikusokra, hogy aktívabb politikát folytassanak a „rab nemzetek”, közöttük Magyarország szebb jövője érdekében. A forradalom és szabadságharc tízedik évfordulóján, november 2-án az elnökhöz írott újabb levelében megismételte köszönetét „a Szent Koronával és a koronázási palásttal kapcsolatban. Mindkettő ügyben megnyugtató választ kaptam. Ez nagy dolog, nagyra értékelem.”

Mindszenty bíboros – 1966. november 28-tól immár a nagykövetség menedékéből – 1967-ben négy levelet írt az elnöknek, közöttük az 1967. május 17-én papírra vetettben (amelyben Románia politikáját vette górcső s kemény elmarasztalás alá) foglalkozott a Szent Koronával is. „Engedelmeivel hozzá kell fűznöm 1966. augusztus 26-ai és november 2-ai levelémhez a következőket.

Kifejeztem mély hálámát a magyar Szent Korona és a koronázási palást elszállításáért.” A bíboros a koronázási ékszerek biztonságba helyezéséért mondott köszönete mellett ismételtlen kitért azonban arra is, hogy „mentsék meg tulajdonosát, Magyarországot és Közép-Európa 172 millió lakosát is. Ők képviselik az Amerikai Egyesült Államokban évente megünnepelt 30 rab nemzet legcivilizáltabb és legtörténelmibb részét.”

Martin Joseph Anthony Hillenbrand nagykövet 1967. október 24-én immár Budapestről keltezett hangulatjelentésében olvasható, hogy a bíborost a Die Presse október 18-i száma foglalkoztatja, amely szerint távozásáért cserébe a magyar kormány feltételei között Szent István koronájának visszaadása is szerepel. Mindszenty azt mondta, hogy ilyen feltétel esetén ő sohasem fogja elhagyni Magyarországot, mert nem egyezhet bele abba, hogy a korona visszatérjen. A nagykövetségen elmondták a bíborosnak, hogy a bécsi lap felvetése csak hipotézis, és nincs arra vonatkozó információjuk, hogy ez a kérdés felmerült volna. A bíboros azért ellenezte az idő tájt a korona visszatértét, mert okkal nem kívánhatta, hogy a hatalmon lévő kormány vehesse azt át. Minderre visszatért az őt meglátogató Franz König bécsi bíboroshoz írott 1967. október 27-ei táviratában is: „a napi sajtó a szentkoronát a primás engedélyezett távozásának ellentétévé tette. Nem akarnék ilyen fényben feltűnni, még kis időre sem. [...] Ha nincs korlátozás és változás főgyházmegegyem kormányzásában, ha nem kell ellentmondani a Szent Koronának és kötelessége[m]nek, teljes tekintettel minden összetevőre és körülményre, a külföld legközelebbi részére mennék. Akkor, engedelemmel, meglátogatnám Őszentségét és elfogadnám atyai óhajait.”

König bíboros Mindszenty-nél 1967. október 17-én tett nyolcadik látogatása során elérte, hogy a magyar bíboros a magyar–vatikáni tárgyalások végeredménye előtt nem kívánta elhagyni a nagykövetséget. Még másnap délelőtt is tárgyaltak. König bíboros Mindszenty aznap írott levelét is magával vitte a Vatikánba VI. Pál pápához. Amleto Giovanni Cicognani bíboros államtitkártól érkezett a megnyugtató, a magyar–vatikáni tárgyalásokat ismertető válasz, november 29-én keltezték az Apostoli Szentszéknél. Levelében az is olvasható, hogy „természetesen a vitába nem lett bevonva a »korona« kérdése, amit a sajtó egyes képviselői hamisan feltételezték”.

A bécsi érsek, König újabb, immár 11. utazási szándékáról 1970. szeptember 2-án jött a hír táviratban a budapesti nagykövetségre John Portner Humes bécsi amerikai nagykövettől. Öt nappal később a két bíboros találkozott. A közöttük elhangzottakat az amerikai ügyvivő, Francis Joseph Meehan ügyvivő foglalta össze a külügyi tárcához küldött felterjesztésében, melyet a bécsi érsek látogatása utáni napon, szeptember 8-án továbbított:

„König elmondta, hogy Mindszenty kifejezte mély aggodalmát amiatt, hogy Szent István koronáját esetleg visszaadják a magyar rezsimnek. König hozzátette, megkérdezte Mindszentyt, mi lenne a véleménye, ha a korona a Vatikánhoz kerülne inkább. Meg volt lepve, mint mondta, hogy a bíborosnak az volt a válasza, hogy a koronának a Vatikánhoz való visszatérése »lenne a legjobb megoldás, és ez őt nagyon boldoggá tenné«. König megjegyezte, hogy a koronának a Vatikán felé való átadása valóban segítené az Egyesült Államokat abban, hogy érzékeny politikai kérdésektől szabaduljon. Ugyanakkor nem tért ki arra, hogy ő vagy a Vatikán szorgalmazhatná a kérdést.”

A bécsi amerikai nagykövet 1970. szeptember 11-én táviratban értesítette a külügyi tárcát Washingtonban és a budapesti amerikai nagykövetséget König bíboros kéréséről: ha Alfred Puhán, az új budapesti nagykövet Bécsben jár, szeretne vele beszélni. König hallgatott arról, mi lenne megbeszélésük tárgya, de Humes úgy vélte, lehet, hogy Szent István koronájának a Vatikán felé történő visszaadásáról van szó, amit König ismételtén felvetett.

Szeptember 14-én Washingtonból a külügyi tárcát irányító William Pierce Rogers egyetértését fejezte ki, hogy a Mindszenty-kérdés megoldása a budapesti kormány, a Vatikán és Mindszenty ügye, amelyet amerikai részről figyelemmel kell kísérni. A Szent Korona ügyében pedig utalt Hillenbrandnak utódához, Puhánhoz küldött, augusztus 11-i utasítása utolsó előtti bekezdésére.

Puhan október 20-án hosszabb levélben számolt be bécsi útjáról és König érsekkel való megbeszéléséről Daviesnek, aki a washingtoni külügyminisztériumban az Európai Ügyek Hivatalának államtitkára volt. König előadta neki, hogy több magyar püspöknek említette a Szent István-koronát, akik mind azt hitték, hogy az a Vatikánban van. Majd az Apostoli Szentszéknél is beszámolt látogatásáról, de nem tudta, hogy ott mi az elképzelés a Szent Koronával kapcsolatban. Azt kérdezte Puhántól, van-e információja arról, hogy a washingtoni apostoli delegátus ez ügyben lépett volna a külügyi tárca irányába. Puhan nem tudott ilyenről, és tájékoztatta Königet, hogy minden vatikáni felvetést komolyan tanulmányozni fognak. Ugyanakkor rámutatott arra is, hogy Péter János magyar külügyminiszter az ENSZ-közgyűlésen elhangzott ostoba, támadó hangvételű beszédében azzal vádolta Washingtont, hogy az atomsorompó-egyezmény megsértésére készül. Ezek után kétséges, hogy megfelelő-e most az idő a Szent Korona státuszát illető változtatásra: a magyarok nem várhatnak arra, hogy mi jószolgálatlaltal viszonzzuk azt. Az érsek ezt megértette. König visszatért a Szent Korona témájára. Nagy bizalommal elmondta és kérte, hogy ebben az összefüggésben ne nevezem meg őt, de jelenleg egy magyar egyházi küldöttség van a Vatikánban, ahol szóba kerülhet a Szent Korona ügye is.

Puhan terjesztette fel a külügyi tárcához a bíboros újabb, 1970. október 13-én keltezett levelét. Ebben az esztendőben immár fél évszázada hatályban volt a trianoni békediktátum, ennek és az újsághíreknek a hatása okkal érződött a bíboros levelében.

„Bizalommal kérek nemes lelkű segítségét a Szent István szentkoronáját fenyegető óriási veszély miatt, mely koronát II. Szilveszter pápától kaptuk 1000 előtt. 1945-ben az Amerikai Egyesült Államok hadserege XII. Pius pápa, a mai VI. Pál pápa, Rohracher salzburgi érsek, Spellman bíboros stb. közbenjárására Németországban, Wiesbadenben őrizte az oroszok és a rabló magyar bolsevikok elől.

Alulírott is, még, mint veszprémi püspök nem csekély erőfeszítéseket tett, és adományokat is osztott több, már elszegényedett arisztokratának, üzenetvivőimnek. Azt kértem, hogy küldjék a koronát az Apostoli Szentszéknek, az eredeti adományozónak. De megnyugodtam, mikor a Szent Korona és a koronázási palást Washingtonba érkezett.

Ezen a nyáron az Amerikából és a nagyvilágból érkezett hírek nagy félelmet, megdöbbenést és botrányt okoztak, mikor hirtelen arról tudósítottak: az Amerikai Egyesült Államok és (az áruló) Kádár viszonya olyan kitűnő, hogy – bár nem az idei augusztus 20-án (Szent István ünnepén), de utána [Kádár] feltétlenül meg fogja azt kapni. A koronázási palástot nem kéri, csak a koronát. Az amerikai tiltakozási hullám ismeretes.

Én nagyon veszélyesnek látom a helyzetet.

1.) Mind a szöveg, mind a forma tekintetében az Amerikai Egyesült Államok nyilatkozata a legijesztőbb az ügyvel kapcsolatban. A sajtónyilatkozat a Szent Koronát nemzeti kincsnek és tulajdonnak nevezi. Ez nyitánya lehet egy tulajdonjogot illető jogi eljárásnak. Kádár és rendszere azonban nem azonos a nemzettel, hanem áruló és az agresszor Oroszország által kiválasztott eszköz (1957. 62-es ENSZ-határozat), bár 1963-ban az Egyesült Nemzetek Szervezete cserbenhagyta a nemzetet és levette a napirendről a magyar kérdést. Kértem Mr. Dullest, hogy tegyen erőfeszítéseket a szavazásnál. Ő sok szövetségest talál az új tagnemzetek között. A békés egymás mellett élés sok mással együtt a magyar kérdést is felemésztette. Kevésbé fontos kérdésekben Mr. Dulles később sok más tagállammal kitűnő szavazatokat ért el. Bár az Amerikai Egyesült Államok sosem követelt elégtételt, amiért Kádár kiutasította követét és a követség személyzetének egyötödét, az új nagykövetség létesítésével Kádár kapott óriási kitüntetést. A magyar nemzet diplomáciai szinten megszűnt létezni.

2.) Kádár óriási nyomást gyakorolt a magyar püspöki karra, mire az közös pásztorlevelet adott ki
Szent István ünnepére:
»A Szent Korona, amelyet népünk gonddal óvott ezer esztendő viharáiban, amelyet ma is örömmel őrizne...«.
(Új Ember, 1970. augusztus 16.)
Ha Kádár nem indít támadást ebben a kérdésben, akkor a közvélemény megnyilvánulásaként teszi majd közzé az idevágó körlevelet. A pásztorlevél Montini államtitkár-helyettes nevével jobbára elfogadhatatlan. A mostani Szentatya leveleket írt ebben az ügyben és amikor az oroszok, Rákosi és Kádár Mgr. Montini aláírásával megtalálták ezeket a leveleket, megharagudtak rá és a pápára a Szent Korona miatt.
A nemzetet és a Szent Koronán túl engem is sért méltóságomban és személyemben egyaránt. Amikor 1948 decemberében letartóztattak és elítéltek, 1949 februárjában Nyárádi Miklós magyar pénzügyminiszter és a Gazdasági Főtanács elnöke (1947–48), akkor és most is svájci emigrációban kijelentette: »kötelességem felfedni ennek a tragikus ügynek (Mindszenty bíboros ügyének) történeti hátterét.

A bíboros ellen a magyar kormány által felhozott különböző vádakkal kapcsolatban abban a helyzetben vagyok, hogy megalapozottan elmondhatom a következőket:

- 1.) A magyar katolikus egyház kiirtására indított kampányt Moszkva akarta, döntötte el és irányította.
- 2.) A bíboros álláspontja a Szent Korona visszaadásával kapcsolatban, amire a Habsburg-dinasztia restaurációjára szőtt összeesküvés vádját alapozták, egybeesett a magyar politika e kérdésben kialakított álláspontjával.
- 3.) Amennyiben a bíboros ügyleteket hajtott végre külföldi valutákkal, az azért volt, mert primásként azoknak a kiváltságoknak az értelmében cselekedett, melyekkel ezekben az ügyekben a magyar kormány ruházta fel az országban működő humanitárius emberbarát szervezetek és egyházak érdekében.

Ennek a feltáró nyilatkozatnak az időpontjában én hivatalos küldetésen jártam. Ráébredvén, hogy nem tudom sem megállítani, sem lelassítani ezt a katasztrofális folyamatot, valamint gazdasági és politikai okokból 1948. december 3-án úgy döntöttem, hogy lemondok és nem térek vissza Magyarországra.«

Ezt a nézetet hamarosan magáévá tették a magyar kormány kommunista tagjai. Ekképp hogyan vádolhatja valaki Mindszenty bíborost olyan magatartásért, amely azonos a kormány magatartásával? Hogyan értelmezheti sérelmesként valaki ezt a magatartást, ha az állampolgár álláspontja tökéletesen »egybeesett a kormány álláspontjával.« (N. Y. Herald Tribune, 1949. október 11.)

Mindebből világossá válik, hogy

- 1.) Sztálin volt az üldözőm, mikor Washington már mélyen benne volt a hidegháborúban.
- 2.) Tervbe volt véve a katolikus egyház megsemmisítése.
- 3.) Rákosi és belügyminisztere, Kádár kitalált egy mesét: egy Rómában általam végrehajtott koronázást, mintha keresnék és találnék is egy olyan naiv trónkövetelőt, aki kész lenne odajönni megkoronáztatni magát, hogy aztán Sztálin, Rákosi és Kádár örökös vazallusa legyen. Ebből csak annyi igaz, hogy meg akartam menteni az ellenségtől a Szent Koronát, amely 1945-ben is óriási veszélyben volt, akárcsak az első bolsevizmus (1919) idején, amikor Kun Béla ajánlatot tett a meghívott külföldi – elsősorban a Hollandiából jött – vásárlóknak. Az ajánlat nagyon alacsony volt. A második árverés napja előtt megdőlt a rendszer.

Kádár és rendszere nem hálás az ingyen és méltatlanul kapott kitüntetésekért. Ellenkezőleg, támadja az Amerikai Egyesült Államokat és személyesen az elnököt. Azt kérem, álljanak ellent. Amennyiben ez nem lehetséges, azt kérem, Elnök Úr, küldje a kincseket a Vatikánba az eredeti elgondolás szerint. Így nem válik semmivé egy élet, amire a Sátán fenekedik. A Szent Korona így nem válna kitüntetéssé 2,5 millió embrió elpusztításáért (ami 1947 és 1969 között a szerencsétlen nemzet 1/4 része)...”

A State Department visszautasította a bíboros törekvéseit október 23-án. A külügyi tárca illetékesétől – John Alexander Bakertől, Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma Európai ügyek Hivatalának igazgatójától – jött Washingtonból az utasítás Puhannek: „ha az október 9-ei levelem utolsó bekezdésében javasoltak szerint a bíboros emlékezetébe idézi majd az alapszabályokat – írták Budapestre –, hozzátehetné, hogy nem fogjuk továbbítani azokat az üzeneteit, melyek nem a menedékére vonatkoznak. [...] Tisztában vagyunk azzal, hogy a bíborost nehéz eltéríteni a szándékától, és láthatóan elutasítja levelezése korlátozását.

Az, hogy a bíboros a végrehajtó hatalom képviselői közül a külügyminiszteren kívül másnak is elküldje az Elnökhöz a koronáról írt levele másolatát, nyilvánvalóan kizárt dolog. Ilyen levelet normális körülmények között nem továbbítunk. Örülnénk, ha rögtön az elején elutasítaná ezt azzal, hogy rámutat, az Elnök dolga eldönteni, kivel osztja meg a kényes kérdésekkel foglalkozó postáját, és hogy a bíboros menedékének kérdése nem tartozik senkire az adminisztrációban a külügyminiszteren kívül. Reméljük, ennyit meg fog tudni tenni, mert úgy érezzük, Ön is és mi is liberálisan kezeljük a bíboros menedékének feltételeit azzal, hogy továbbítjuk az Elnökhöz írt leveleit az emlékiratairól és a koronáról. Határozottan nem szeretnénk, ha a bíboros szélesebb körű levelezésbe kezdene. Az ön megítélésére bízunk, hogyan hajtja ezt végre, tudva természetesen, hogy önnek továbbra is együtt kell élnie a bíborossal...”

A bíboros 1970. október 13-i dátummal keltezett, immár Robert Milhouse Nixon elnökhöz írott levelére a Fehér Ház válasza csak hónapokkal később, 1971. januárban érkezett meg. A Szent Koronával kapcsolatban négy pontban rögzített álláspontot a nagykövet szóban közölte a bíborossal: a levelét megkapta a Fehér Ház, ahol azt tanulmányozták; jelenleg nem tervezik a Szent Korona visszaadását Magyarországnak; nagyra becsülik a bíboros érdeklődését a kérdéssel kapcsolatban; végül sajnálják, hogy nem tehetnek eleget kérésének, és nem küldhetik a Szent Koronát a Vatikánba, mert az egyértelműen a magyar nemzet tulajdona, és az adott körülmények között egyoldalúan nem adhatják át a magyar kincset megőrzésükből egy harmadik félnek.

Az Apostoli Szentszék és a Magyar Népköztársaság Kormánya szeptember 9-én aláírt megállapodását követően, 1971. szeptember 28-án a bíboros elhagyhatta Szabadság téri menedékét, és még aznap kora délután megérkezett a Vatikánba. „Az a tizenöt esztendő, amit Mindszenty a követségen töltött, Magyarország számára a konszolidáció éveit jelentette” – írja legismertebb honi monográfusa. Nos, mindez nem csupán az annak idején meghurcolt több mint huszonhatezer börtönbe vetett, kétszázhuszonöt kivégzett – közöttük a forradalom miniszterelnöke, Nagy Imre – és közel tizenháromezer közbiztonsági őrizetbe helyezett, azaz internált, valamint érintett családtagjaik, hanem a bíboros emlékét is sérti. Ugyanis ebben az időszakban, 1962. december 28-án rendelte el a Legfőbb Ügyészség vele szemben a nyomozást hazaárulás és az államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének büntette miatt. A monográfia szerzőjének megállapítása ellentétes a közismert tényekkel, az 1989 tavaszáig jeltelen sírhantokkal...

Mindszenty bíboros már Bécsben élt, amikor az Amerikai Egyesült Államok elnökét arról győzködte 1972-ben kétszer is, hogy ne adja vissza a Szent Koronát Magyarországnak. Előbb az év elején, februárban, majd miután nem nyugtatta meg a kapott válasz, október 26-án újabb levelet írt Nixonnak. Ebben azt is papírra vetette – több évtizedes álláspontját ismételten rögzítve –, hogy a Vatikánnak átadhatják a nemzeti ereklyét. A válasz elszomoríthatta, mert elképzelését – a hasonlóképp következetes washingtoni álláspontnak megfelelően – ismét nem támogatták, a Szent Korona őrzésére ugyanis a Vatikán nem hívatott, hanem „annak a magyar nemzethez kell visszatérnie”. Noha a magyar emigráció szerette volna, 1974 májusában, az Amerikai Egyesült Államokban tett látogatásakor a bíboros nem találkozhatott az elnökkel, nem emelhetett szót személyesen nála azért, hogy a Szent Koronát ne szolgáltassa vissza a Kádár uralta Magyarországnak.

VI. Pál pápa 1973. december 18-án tudatta Mindszentyvel döntését a felmentéséről, azzal, hogy azt egy későbbi időpontban hozza nyilvánosságra. Az esztergomi érseki szék megüresedését 1974. február 5-én jelentették be a Vatikánban. A bíboros 1974. április 3-án aláírt, de el nem küldött „fellebbező levelet” fogalmazott VI. Pál pápának. Ebben olvasható, hogy „ami idáig történt Esztergommal kapcsolatban, az gyakorlatilag megkönnyíti Nixon elnöknek, hogy istentelen kezekbe juttassa a Szent Koronát. Ez idáig az elnök folyamatosan megerősítette előttem, hogy továbbra is szent [tárgyhoz illő]

oltalomban részesíti, ám utóbb olyan nyilatkozatokat tett a tömegkommunikációban, amelyek engem nyugtalansággal töltenek el. [...]” Mindez a bíboros alkotmányos szerepfelfogásából, az ősi, Szent István-i alkotmány, a Szent Korona iránti hűségéből és ragaszkodásából fakadt.

Végül az Amerikai Egyesült Államok Helsinkit követően, James Earl „Jimmy” Carter jr. elnöksége idején, 1978. január 5-én visszaszolgáltatta Magyarországnak a koronázási ékszereket. Mindszenty ez idő tájt már évek óta örök álmát aludta Mariazellben a Magyarok Nagyasszonya-bazilika Szent László-kápolnájában. Mindaddig, amíg végső nyughelyén, az esztergomi bazilika altemplomában 1991. május 4-én újratemették.

Levelek a Szent Korona ügyében²⁸

Mindszenty bíboros 1964. augusztus 24-én kelt levele Johnson Elnökhöz a Szentkorona ügyében²⁹

Budapest, Magyarország, 1964. augusztus 24.

Uram!

Az újsághírek szerint tárgyalások fognak kezdődni az Egyesült Államok és a Kádár-rendszer között. Attól tartok, a Szentkorona lesz az egyik követelés.

A Szentkorona, amennyire tudom, az Egyesült Államok hadserege kezében van Németországban. A második világháború után az új rendszer egyszer már visszakövetelte. A Vatikán és Spellman bíboros előterjesztette kérésemet, hogy ne adják vissza a szent koronát a vörösöknek. Így is történt, Truman elnök még a gondolatot is élesen elutasította.

Ez a kérdés volt életfogytiglani ítéletem egyik oka és ürügye. Ha szükség lenne rá, a szent koronáért és annak kimondhatatlan szellemi jelentőségéért újra börtönbe mennék.

Ma is nagy a veszély. Bizalommal kérem Elnök Urat, mentse meg a koronát.

A szent koronát az új magyar kereszténység kapta Szilveszter pápától 1001-ben Szent István, az első magyar király számára. Csaknem ezer éven át minden magyar királyt ezzel koronáztak meg. Ez hazánk és kereszténységünk ősi mivoltának pecsétje, a világon egyedülálló keresztény és alkotmányos szimbólum. A magyar integritás megtestesítője a két igazságtalan békeszerződés után, amelyek tönkrezúzták a legtokéletesebb történeti, geológiai, gazdasági és kulturális egységet, a magyarok abszolút többségét ebben az országban a magyarok és az elszakított nemzetiségek óriási kárára és boldogtalanságára, akik bár kisebbségben voltak, az „anyaországok” parlamentjeiben mégis azt vallották, hogy Magyarországon jobb volt (Radic, Trumbic, Hlinka, Juriga, Maniu, Slavici stb.).

²⁸ In: Krajsovsky Gábor: Harcold halálíg az igazság harcát! Megemlékező előadás Mindszenty bíboros életével kapcsolatos néhány fontosabb eseményről és a bíboros megnyilatkozásairól. Konferencia előadás, Rákosszentmihály, 2014. október 25. 16-19. <https://mek.oszk.hu/14700/14793/14793.pdf>

²⁹ http://www.magyar szemle.hu/cikk/20120719_mindszenty_biboros_hercegprimas_levelei_johnson_elnokhoz

A Szentkorona nem lehet az ateista bolsevikok tulajdona. Nem történhet meg, hogy a Szentkorona a szovjetek vagy a csehek, románok, szerbek kezébe kerüljön, feldarabolják vagy eladják egy aukción, és az árát szétosztják. Ugyanígy nem kerülhet a magyar bolsevikok kezei közé sem. Ez példátlan botrány lenne.

A Vatikán is kifejezte érdeklődését ebben az ügyben, de nem ismeri az újabb veszélyt. Úgyhogy a nevében is kérem Elnök Urat.

Mr. Rusk legutóbb kijelentette, az Egyesült Államok külpolitikája 1945 óta változatlan. Mi, magyarok azt kérjük, hogy ez nyilvánuljon meg a hadsereg és Truman elnök példája nyomán a szent koronával kapcsolatban is.

Kérésemet megismételve maradok tisztelettel:

+*Mindszenty József bíboros* [s. k.]

esztergomi érsek, Magyarország prímása

Mindszenty bíboros 1966. augusztus 26-én kelt levele Johnson Elnökhöz a Szentkorona ügyében³⁰

Erről a leveléről a bíboros három nappal később a következő naplóbejegyzést készítette: „Elküldtem a levelet az elnöknek: köszönet a Szentkorona, a szt. palást megmentéséért. A koronázási palást felülvizsgálatát kérem. A nagy értékek megmentve, de mentsék meg ezek jogos tulajdonosát, a nemzetet is, Közép-Európával. A történt hiba nyilvánvaló. A status quo II. alaptalan álom.”

Budapest, Magyarország, 1966. augusztus 26.

Az Elnöknek Fehér Ház Washington, D.C.

Uram!

Huszonegy éve aggaszt Magyarország szent kincseinek, Szent István koronájának, a koronázási palásznak stb. a sorsa, legyen bár Esztergomban, a kommunisták börtönében vagy az amerikai követség menedékében. Kezdetől az a félelmem, hogy elpusztulnak, ha a rendszer megszerzi őket. Talán szétszedik és eladják őket valami anyagi haszonért. Vagy szétosztják az ezeréves magyar nemzet utódállamai között, vagy elkobozza őket a Szovjetunió, hogy kiállítsa az Ermitázsban, esetleg pénzzé teszik őket, hogy enyhítsenek a krónikus gabonahiányon.

Az Ön ügyvivője, Mr. O'Shaughnessy biztosított engem, hogy nemcsak a Szentkorona, hanem a koronázási palást is az Egyesült Államok kezében van letétben a magyar nép számára, egy tökéletesen biztonságos helyen. Ez az információ szinte teljesen elűzte félelmeimet.

Hála Istennek, hogy az Egyesült Államok elnökeinek a szent és történelmi kincsek iránt tanúsított nagylelkű gondossága és figyelme meghiúsította a kommunisták ellentétes szándékait. Az Egyesült Államok nem fogja kiadni azokat sem a szomszédos államoknak, sem a Kremlnek.

³⁰ http://www.magarszemle.hu/cikk/20120719_mindszenty_biboros_hercegprimas_levelei_johnson_elnokhoz

Mégis maradt bennem egy kisebb aggodalom a koronázó palástot illetően. A láthatóan gondos tárolás ellenére nagy jelentőségű művek estek áldozatául az évek folyamán az idő vasfogának. Tisztelettel kérem, Elnök Úr, hogy a palástot és annak tárolási helyét vizsgálja meg egy múzeumi kurátor, aki ért a kényes, régi textíliákhoz, hogy meggyőződjön például arról, nem jelentek-e meg rajta foltok vagy szennyeződések, vagy hogy nem lenne-e tanácsos másutt vagy másképp tárolni. Nem azért kérem ezt, mert kételkedem a palást őrzőinek gondosságában, hanem pusztán az ezeréves textília iránti mély aggodalmam okán.

Ezeket a kincseket tehát megőrzik jogos tulajdonosuk, a magyar nép számára. A nép azonban nem menekült meg. Felbátorodva az Ön koronázási jelvényeink iránti nemes gondoskodásától arra kérem, kísérelje meg megmenteni tulajdonosaikat is!

A szerencsétlen Közép-Európában élünk, amely egy 174 millió lélek által lakott, csaknem háromnegyed millió négyzetmérföldnyi terület, ahol a szabadságot eltörölték. Megváltásunk és megszabadulásunk abból fakadna, ha Ön elutasítaná a status quót, a magyarok és Közép-Európa halálát. Hogy érzékeltessem, ez mit jelent, idézek két jeles amerikai államférfit.

1.) Az elhunyt amerikai ENSZ-nagykövet, Adlai Stevenson jelentette ki a következőket 1965 májusában feleletül a szovjet küldött által az Egyesült Államok ellen intézett éles támadásra: „A Szovjetunió bekebelezett 264.000 négyzetmérföldet és 24 millió lelket (...) szegyenletes módon hátba támadta Lengyelországot (Hitlerrel egyetértésben), lerohanta a balti államokat, elfoglalta Kelet-Európát, és gyalázatosan eltiporta a magyar forradalmat... Ezekről eddig nem beszéltünk.”

Közép-Európa észrevette ezt a hallgatást, de a fenti hivatalos kijelentést is, amint megfogalmazódott.

Ez a Közép-Európa, amely a 14. században a lengyel–magyar perszonalunió keretében Európa második nagyhatalma volt, most mélyen az afrikai és ázsiai népek szintje alá süllyedt, aminek az oka egy nagy illúzió. Eszerint Közép-Európa a Szovjetunióhoz tartozna az adományozó és Sztálin közötti jobb viszony érdekében, hogy valódi és tartós barátság alakuljon ki közöttük. Sztálin ettől majd világszerte jobban fogja támogatni az adományozót a rend fenntartásában. Máskülönbén saját lelkiismerete megnyugtatására jelentette ki, hogy „10–20 év múlva Közép-Európa jól fog élni Sztálinnal és az oroszokkal”. (Gannon: *The Cardinal Spellman Story*, 224.)

Két évtized telt már el azóta és a Szovjetunió nem segít rendbe tenni a világ bajait – nem is ez a célja, hanem még tetézi is azokat felnőtt fiával, Kínával együtt.

Közép-Európa nem szokott hozzá Sztálinhoz és az oroszokhoz (Berlin, Poznan, Budapest). Saját nevelésének eminens tanulója sem szokott hozzá Sztálinhoz az eltelt három évtized alatt. Semmi jele annak, hogy békésen elhelyezkedtek volna a Szovjetunió és Közép-Európa között.

A status quo nemcsak az említett Stevenson-nyilatkozatban jelent meg, hanem korábban is, a bécsi találkozó során, és nem is Hruscsov provokálta. Az erkölcsi alap erre nem nagyobb, mint az első adományozás idején, de van egy különbség: a jelenlegi status quo és a békés egymás mellett élés szerint állítólag az utódállamok is kapnak némi javakat, nemcsak a Kreml. Ám ez csak a másik nagy álmom. A rendszer kapja, nem a nép. A rendszer megerősödik, a nép viszont a nagyarányú abortusz és a védekezés miatt elpusztul, miközben a Szovjetunió odahaza 15 milliós népességgyarapodásra számít 1970-ben. A családi élet, mondhatni, összeomlott. Nincsenek anyák, csak állami rabszolgák. Az ifjúság nem kommunista, a pusztítás mégis maradéktalanul sikeres. Dühöng a harcos ateizmus. Budapesten a vallásoktatás csak két évvel ezelőtt 1,9%-ra esett vissza a korábbi 100%-ról.

Kádár becsapta a Vatikánt. A nyomorult magyar „katolikus” sajtó úgy támadja Wyszynski bíborost, akár a lengyel pártsajtó, egy olyan helyzetben, amikor Gomulka megtagadja a pápától, hogy az ezeréves jubileum alkalmából az országba lépjen, a prímástól pedig, hogy külföldre utazzon. A nemzeti kegykép nem utazhatja körbe az országot papokból és hívekből álló kísérettel, csak a rendőrség kezelésében. Lengyelország azonban még ezzel együtt is a legelviselhetőbb. Irigyelnünk kell Lengyelországot, Kádár ugyanis a határról küldte volna vissza a pápát, a prímást letartóztatták volna, a szentképet pedig elkoboznák. A románok pedig még a „puha” Kádáron is tútesznek sutaságban.

2.) Inkább a Dél-Vietnam iránti gondoskodást és erőfeszítéseket kellene kérnünk a Stevenson-féle álláspont helyett a Rooseveltl-émlékműnél elhangzott Harriman-nyilatkozat szellemében: [...]Jalta „biztosította a szabad választásokat és a szabad, független életet Közép-Európa államai számára az általuk szabadon választott kormányok irányítása alatt. Annak, hogy ez most nem így van, Sztálin hitszegése az oka.” Reméljük, hogy ez a nyilatkozat nemcsak a Rooseveltl családnak, hanem a 174 millió áldozatnak is szól.

Az Egyesült Államok történetében a lengyel Koscius[z]ko és Pulaski, valamint a magyar Kováts ezredes és Teller [Ede] dicsőséges szerepet játszott. Ezekért az érdemekért az Egyesült Államoknak, mint immár nagyhatalomnak a maga nagyszerű elveinek megfelelően viszonzást kellene nyújtania. Buda várában évszázadokig együtt volt a Szent Jobb, a korona és a koronázási palást. Az ezeréves nemzet évente körmenetet rendezett augusztus 20-án a fővárosban. Ennek lehetőségét kérjük újra Istentől és Elnök Úrtól.

Megismételve hálámat és kérésemet maradok őszinte tisztelettel

+*Mindszenty József bíboros* [s. k.]

esztergomi érsek, Magyarország prímása

Tartalomjegyzék

| | |
|---------------------------------------------------------------|----|
| Mindszenty (Pehm) József családi eredetéről..... | 2 |
| A gyermekkor – hősök és szentek bővületében..... | 4 |
| Szent Jobb körmenetek Szent István király ünnepén..... | 6 |
| Mindszenty és a magyar államforma | 7 |
| Mindszenty József vétója a köztársaság behozatala ellen | 16 |
| Mindszenty József és a Szent Korona..... | 19 |
| Levelek a Szent Korona ügyében..... | 29 |